

DOKUMENTI ZA POVIJEST RADNIČKOG POKRETA I KPJ NA PODRUČJU TIVTA I KOTORA (1919 — 1921)

U arhivskom fondu »Okružni sud Dubrovnik« sačuvani su spisi krivične parnice protiv Adolfa Mucka, Augustina Marinovića i Božidara Radanovića, koja se tokom 1921. godine vodila u Kr. Okružnom sudu u Kotoru.¹ Prema sačuvanim prijavama Muck je uhapšen 31. siječnja, Marinović 25. siječnja, te Radanović 31. siječnja 1921. godine, ali je do tada izdržao kaznu zatvora od 25 dana, koju mu je izreklo Kotarsko poglavarstvo Kotor.²

Optuženi su 31. siječnja predani u nadležnost Kr. Okružnom sudu, a dokazni materijal sucu istražitelju. Dan ranije je vladin savjetnik Dušan Rašković, u ime Kraljevskog kotarskog poglavarstva, predao prijavu protiv njih Kr. državnom odvjetništvu.³ Istražni postupak i suđenje, uključujući i žalbeni postupak, trajali su do početka 1922. godine. Među dokaznim materijalima, koje je politička vlast koristila kao sastavni dio optužnice, nalaze se i sljedeći dokumenti:

1. Zapisnik skupština odborskih sjednica;⁴

¹ Historijski arhiv Dubrovnik (u daljnjem tekstu HAD), Okružni sud u Kotoru, VR 52/21. Spisi su najvjerojatnije 1930. godine prilikom suđenja Adolfu Mucku, dostavljeni Okružnom sudu Dubrovnik, kao dokaz njegovog kontinuiranog rada. Kopije optužnice se nalaze i u Arhivu Jugoslavije Ministarstvo pravde.

² HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{3}$. Istovremeno je uhapšen i Antun Matković.

³ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{3}$ Kr. Kotarsko poglavarstvo u Kotoru broj 462/red.

⁴ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

2. Proglas Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) i Centralnog radničkog sindikalnog vijeća od 21. VII 1919. godine;⁵

3. Proglas Mjesne organizacije Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) Tivat i Mjesnog radničkog sindikalnog vijeća Tivat od 8. III 1920. godine;⁶

4. Proglas svim partijskim organizacijama u Boki Kotorskoj od 21. III 1920. godine od strane Okružnog sekretarijata Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) za Boku Kotorsku;⁷

5. Zapisnik Okružne konferencije od 10. X 1920. godine;⁸

6. Izvod iz Okružnice, koju je Antun Matković uputio Mjesnom radničkom sindikalnom vijeću Tivat 12. V 1920. godine;⁹

7. Prijave žandarmerijskih stanica Tivat, Zelenika, Stoliv, Petrovac, Perast, Ubli, Risan, Kotor, Herceg-Novi, Traste, Kamenari, Bratešić, Budva, Bakoči, žandarmerijske čete pomorskog arsenala Tivat¹⁰ te zapisnici saslušanja svjedoka.

Zahvaljujući gore navedenim materijalima, koji su sačuvani u izvornom obliku, te sudskim spisima, prvenstveno optužnici, saslušanjima, obrani optuženih, može se u znatnoj mjeri rekonstruirati povijest radničkog pokreta i Socijalističke radničke partije (komunista) na području Boke Kotorske do 1921. godine.

Budući da se do sada o tome prilično iscrpno pisalo,¹¹ ja ću se u svome radu ograničiti samo na neke nepoznate i nedovoljno objašnjene događaje, uz objavljivanje spomenutih dokumenata.

Prikupljajući dokazni materijal protiv optuženih, državni tužilac se koristio zaplijenjenim dokumentima i izjavama svjedoka. Kotarski poglavar u Kotoru Josip Tolentino u svojoj izjavi optužuje Adolfa Mucka, što je na sastanku od 5. XII 1920. godine u Lastvi pozivao narod da bude spreman »jer da nije daleko čas, kada će trebati krv ljevati da preuzme kormilo ove države«,¹² te Radanovića da je u Kotoru 14. XI 1920. godine¹³ držao govor protiv države i

⁵ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21 proglas priključen uz zapisnik sjednice od 21. VII 1919. godine.

⁶ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21, Broj 1.

⁷ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

⁸ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

⁹ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21 (Izvod iz knjige Zapisnika skupština i odborskih sjednica).

¹⁰ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

¹¹ O tome su do sada pisali: Dr Slavko Mišušević, Dr Dimo Vujović, Dr Dragoje Živković i dr.

¹² HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{34}$.

¹³ Isto. Dragoje Živković pogrešno navodi da je skupština održana 18. XI.

parlamenta čime je prouzrokovao poklike: »Živjela revolucija, dolje parlament«.¹⁴

On je nakon desetak minuta morao raspustiti skupštinu, a Radanovića i Mucka sprovesti u Kotarsko poglavarstvo.

»Znam da se Muk isticao kao predsjednik komunističke organizacije i da je lijetao lično po raznim sastancima a katkad šiljao svoje pomoćnike.«¹⁵

»Za osumljenog Augustina Marinovića znam samo to, da je bio sekretar komunističke organizacije u Tivtu i kako što je bio duša komunista u Kotoru Adolf Muk, tako je isto bio i Marinović u Tivtu. Marinović bio je takav dok je bio predsjednikom komunista u Tivtu Fabian, koji je bio protjeran a osobito se isticao kad je Fabian otišao iz Tivta. Poznato mi je da se Marinović tajno sastajao sa radnicima arsenala, ali što su radili i snili nije mi poznato.«¹⁶

»Za Radanovića znam to, da kad je došao iz Francuske, stao je širiti ideje komunizma po Grblju i nastojao da zavede na svoju stranu inteligenciju Grblja, ali je našao slabog odaziva. O Radanoviću mogu još to reći, da je bio u tješnim odnošajima sa Mukom, a kao dokaz može služiti pismo, od Jovanović Vuka svome bratu u Grblju kojim Jovanović daje upute njemu da nađu Muk i Radanović povjerljive osobe preko kojih bi se mogao propagirati list komunistički »Pravda« među Vrangelove vojske (ruski izbjeglice) u Boki Kotorskoj. Na 14. XI. prošle godine držao je Radanović na javnosti govor pred općinskom zgradom te sam tu bio prisutan kao poglavarstveni poglavar.«¹⁷ »Osumljeni bili su držani kao najpogibelniji individui za širenje komunista u Kotoru u protudržavnom duhu, a kao dokaz može služiti dopisivanje Mukovo sa centrumima Beograd, Split, Zagreb, odakle su primali upute.«¹⁸

Dušan Rašković je kao vladin savjetnik i upravitelj kotarskog poglavarstva prisustvovao skupštini pred Radničkim domom »od početka do kraja«.¹⁹ »Tijekom svog govora rekao je optuženik (mislili se na Radanovića, primjedba M. K.) da treba revolucijom na silu preuzeti državnu vlast u ruke. Na ove riječi pozvao ga je vladin komesar na red, a optuženik se obratio publici i kaza: »Eto, vidite, kakva je to sloboda, ne daju mi ni govoriti.«²⁰ »Sindikalne radničke organizacije u Boki bile su ispočetka osnovane i vodene na ekonomskoj bazi, a kasnije su se prevrgle u čisto političke organizacije komunističke stranke. Današnji optuženi kao vode poučavali su narod da se treba revolucijom dokopati vlasti u državi i u tom

¹⁴ Isto.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{80}$.

²⁰ Isto.

smjeru organizirali radnike, stoga je svjedok kao šef javne uprave raspustio sve radničke domove po Boki 9 mjeseci prije Obznane.²¹

Milan Buj pravnik iz Kotora je navodno želio uzeti riječ na skupštini, ali mu se zbog njezine zabrane nije pružila prilika. On je čuo Radanovića kako govori o »potrebi izbora većeg broja komunističkih poslanika, i osvajanja parlamenta, te da se samo komunističkom revolucijom može reformirati društvo.«²²

Dr Karlo Lederer, zadužen za obrtnička pitanja u kotarskom poglavarstvu, upoznao je Mucka kao radničkog rukovodioca, koji je kod njega često prilikom štrajkova intervenirao u korist radnika.²³

Ivo Stjepčević, gostioničar iz Donje Lastve, potvrđuje da se 5. XII 1920. godine u njegovim prostorijama održao sastanak na kojem je Muck kazao da njihova stranka na svim stranama uspijeva i da nije daleko vrijeme, kada će radnici preuzeti od kapitalista tvornice, arsenale i željeznice. Govorio je da budu spremni na revoluciju, jer da može lako poteći krv.²⁴

Antun Grunbaum podržava navode Stjepčevića dodajući kako je čuo Muckove riječi: »Drugovi pripremite se na revoluciju, neće dugo vrijeme proći i mi ćemo preuzeti vlast u svoje ruke.«²⁵

Miško Matić, konobar na brodu »Lovrijenac« (koji je saobraćao na liniji Dubrovnik — Bari), optuživao je Mucka zbog pokušaja uspostavljanja veze sa Elizarijem Velom u Italiji. Tvrdi, da je Vela uputio Mucku jedan paket novina, koje je on uz pomoć komesara željezničko-parobrodarske policije u Gružu predao žandarima u Kotoru.²⁶

Negirajući optužbe, Muck iznosi da je poznavao Vela »koji je tokom 1919. bio član partije, ali je poslije toga otišao u Italiju.«²⁷ Kada je saznao za njegovu suradnju s pristalicama kralja Nikole, »referisao sam našem rukovodstvu u Split.«²⁸ Vela im je, navodno, obećao poslati zastavu od crvene svile s amblemom.

²¹ Isto.

²² HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{60}$.

²³ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{38}$.

²⁴ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{40}$.

²⁵ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{42}$.

²⁶ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{49-50}$.

²⁷ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{55}$.

²⁸ Isto.

oružnike. Kad to opazismo ja i moj brat pogjosmo k ustašima da ih nagovorimo, da se povrate (S. A.), ali nijesu htjeli od toga ustati nego među nama nastade kavga. U isto doba kad to opaziše ona 4 oružnika pozvaše i druge, tako da ih ukupno bijaše okolo deset. Kad to opaziše ustaši, povukoše se natrag u blizini crkve (S. A.) a ja i brat mi pogjosmo u moju kuću i tu se zatvorismo.

U gore spomenuti utornik, pošto smo se kavgali s ustašima, ja i brat hotijasmo povratiti se u Dobrotu, i već bijasmo svu našu robu ukrcali, kad nam, jedan zapovjednik ratnog broda koji bijaše pod Orahovcem, nehtjede dopustiti da se povratimo u Dobrotu. Zatim sam ja otišao u Ljutu kod oružnika, ali poštovođa i jedan kapetan meni nepoznati, rekoše mi da moramo ostatu u Orahovcu, stoga i mi tu ostadošmo.

U četvrtak, kad naša vojska dođe u Orahovac, nalazih se kod kuće i bijah odlučio tu ostanuti, jer bijah uvjeren da mi se neće ništa slućiti, pošto nijesam imao dijela u ustanku, ali dogjoše neki Crnogorci k meni, i rekoše mi da je vojska više od 50 mjesta na uapsila i neke pogubila (S. A.)

Kad to čuh, od straha pobjegoh u Crnu Goru u selo Male Zalaze (S. A.) malo minuta udaljene od granice, kamo sve do sada ostadoh. Najprije sam stanovao kod nekog Laza Stankova Markušića a zatim kod Laza Ivova Duda. Sa mnom bijaše moj brat sa svojom ženom. Okolu 15 dana prije bio sam na Cetinje da dobijem dozvolu, i tako da mogu povratiti se u Kotor bez ikakve zaprijeke i zbilja chef austriske diplomatske Misije dade mi jedan dozvolni list i takose povratih.

Ja nijesam učestvovao u ustanku, niti sam na vojsku pucao, kao što nijesam niti direktno niti indirektno ustašima pomagao, naprotiv bio vazda protiv istijeh, i radi njih morao sam pobjeći u Dobrotu, kao što će posvjedoćiti slijedeće osobe: Drago Lazarević, paroh oravački, Mato Zvietković bivši knez ili načelnik mjesta, iz Dobrote, Tomo Marović i tadanji oružnici postaje od Ljute koje po imenu ne poznajem.

3. Zašto se nijeste prije povratili?

Jer bijah bolestan jedno mjesec ipo dana kao što će posvjedoćiti moja žena Kate i pomenuti Mato Zvietković.

4. Kad pobjegoste u Crnogoru, jeste li bili naoružani ili ne?

Ne! Ja nebijah naoružan.

5. Jeli bila vaša kuća zapaljena kad Orahovac posjede naša vojska?

Ne!

6. O čemu ste živjeli u Crnojgori?

Žene imagjahu po 2 forinta mjesečno od vlade crnogorske, ali moja žena ne (S. A.) mi življasko o novcu koji imagjoh pri sebi.

Pročitano i rastumačeno.

Moja kazivanja tačno su zapisana.

Vaso Ratković³⁴⁵

Pošto svojeručno potpisa, bi ispitani natrag proveden u preventivni zatvor, a zapisnik zaključen i potpisan.

Franz Schönauer
pomoćnik

Alois v. Benedetti
kot. pristav

Joh. Berner
corp. Vod. nap.

Nastavljeno na 1. Decembra 1883.

Pomenuti istražnik bi priveden te pošto bi opomenut po zakonu bi saslušan kao što sledi:

7. Jeste li vi jedan od bliže svojte Vasa Vukotića iz Veljeg-sela koji je gonjen tjeralicom radi zločina ustanka?

Ne mogu odlučno kazati, da li mi je Vaso Kostov Vukotić iz Veljeg sela u svojti, u svakom slučaju, i da jest, to bi bio samo u daljem stupnju, doista pak nije bliska svojta.

8. Jeste li općili s Vukotićem i jeste li s njim pobjegli put Crne gore ili ne?

Ja niti sam s njim općio, niti pobjegao u Crnogoru.

9. Vi ste kazali da ste prešli u Crnogoru nenaoružani, kako se možete opravdati?

Ne, ja nijesam u Crnogoru prešao naoružan, nego kad dogje naša vojska u Orahovac, istog dana ja s mojim bratom Todorom nenaoružani pogjosmo u Malezalaze u Crnogoru; a kuća koja bijaše ostala otvorena bi sasvim od Crnogoraca oplijenjena. Između ostalih stvari koje nama odnesoše nalazahu se 2 turske ostraguše, a bijahu moje i bratine mi, a nakon 5 ili 6 dana pošto pobjegosmo iz Orahovca u Malezalaze, neki crnogorski stanovnici, kojih imena ne znam, predadoše nam te 2 puške u spomenutom mjestu. Te puške zadržasmo ih kod sebe, dok u mjesecu maju ne dogjoše oficiri crnogorski u Male Zalaze i odnesoše ih. Ja i brat mi nijesmo prešli naoružani u Crnogoru nego nam u Crnu goru predadoše oružje i tu opet nam oduzeše.

S tim oružjem niti ja niti moj brat služismo se.

10. Dava vam se na znanje, da se čita u svjedočanstvu čudorednog ponašanja od 21 oktobra t. g. *da ste vi i vaš brat bili marljivi poticatelji neagjanju dužnosti vojničke službe (S. A.)* i da ste se

³⁴⁵ On se potpisao ćirilicom a zapisnik se vodio latinicom.

vi sami osudili imajuć englesku ostragušu i množinu džebane, što možete povrh toga odgovoriti?

Nije istina što je napomenuto u svjedočanstvu čudorednog ponašanja, ja nijesam poticao, protiv uvagjanja vojničke dužnosti niti sam se sam osudio imajuć svoju pušku.

Pročitano i rastumačeno.

Moja kazivanja tačno su napisana.

Vaso Ratković

Pošto svojeručno postavi potpis, istražnik bi natrag u zatvor odveden a zapisnik zaključen i potpisan.

Franz Schönauer

lieutant

Alois v. Benedetti

kot. pristav

Johann Pfurtscheller

Utjgr.

voditelj zapisnika

Nastavljeno na 14. februara 1883.

Gore spomenuti bi priveden, te opomenut na istinu po zakonu bi saslušan kao što sliedi.

11. Jeste li odma netom dogje vojska, ukupno s vašom ženom, s nevjestama i s djecom pošli u Crnogoru?

Kad dogje vojska, ja, moj brat i nevjesta mi, pogjosmo svi skupa preko granice.

12. Nukovaniste (sic! S. A.) da istinu kažete, jer po privedenoj istrazi proističe, da kad je došla vojska, vaša žena, vaša nevjesta i djeca pobjegli su u Dobrotu i da ste tek nakon 5 dana knjima pošli u Crnogoru i usljed česa nije istina, da ste vi skupa sa ženom i ostalim gorespomenutim prešli granicu?

Nije istina da je moja žena s nevjestama i s djecom pobjegla u Dobrotu.

13. Jesu li bila imena, vaše i vaše svojte pobilježena od vlade Crnogorske?

Osam dana pošto probavismo u Zalaze ja, brat mi, nevjesta i djeca, dođe jedan kapetan crnogorski iz Njeguša te zabilježi moje ime, ime mi Kate i brata mi Todora, i nevjeste Milice i moje troje djece.

14. Da li je Vaso Vukotić barem vaš vjenčani kum, to je kazao vaš brat Todor.

Istina je da je Vaso Vukotić moj vjenčani kum, ali nije mi on poblize u svojti.

Pročitano i rastumačeno.

Moja kazivanja tačno su napisana.

Vaso Ratković

Interesantne su obrane i pojedinačna obrazloženja, koja su pred sudom davali optuženi. Adolf Muck: »U pogledu svrhe i cilja naše akcije i agitacije mogu se pozvati jedino na program komunističke partije, koji je bio naš konačni cilj.«²⁹

U pogledu okružnice od 21. III 1920. i zapisnika konferencije od 10. X 1920. godine kaže: »Ja se potpuno slažem sa idejama tamo istaknutim, te sam za te ideje radio.«³⁰

»Te sam markice (znatan broj ih je sačuvan, primjedba K. M.) ja primio za ovdašnju organizaciju iz Beograda od centralne blagajne komunističke partije i to polovinom decembra 1920. godine putem pošte. Ove su markice služile za mjesečni doprinos partiji. Osim markica primio sam istodobno 1500 članskih iskaznica, koje su mi bile istom prilikom od policijskih vlasti zaplijenjene.«³¹

Budući da su prilikom pretresa pronađeni razni sastavci komunističkog sadržaja, a na jednom mjestu i zabilježba »Nikola Pašić — komunisti — smrtna presuda«,³² Muck objašnjava da su mu koncepti služili kao podsjetnik prilikom održavanja skupština i sastanaka, te da je prilikom 1. maja 1919. godine, boraveći u Sarajevu, vidio u novinama vijest »da je kod pretresa u radničkom domu u Sarajevu nađena lista budućih komesara i pri njoj spisak lica koja su tobože osuđena na smrt, a među tim licima da se nalazi i ime Pašić. Ja sam to zabilježio.«³³

U vezi s pozivom od 8. III 1920. godine priznaje da ga je on sastavio i da se »slaže sa tim idejama«.³⁴

Božidar Radanović, objašnjavajući svoju ulogu, ističe: »Cilj i svrha našeg komunističkog rada bila je propagiranje komunističkih ideja.«³⁵

Augustin Marinović u pogledu poziva Mjesnog sindikalnog vijeća u Tivtu naglašava: »Ja se potpuno slažem sa idejama tamo izloženim i za tu sam ideju kao komunistu radio.«³⁶

Antun Matković je pisao pismo upućeno Marku Gregoviću u Petrovac, jer »dok su postojale sindikalne organizacije ja sam bio

²⁹ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{45}$.

³⁰ Isto.

³¹ Isto.

³² HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21, Mapa sa naslovom »Razni sastavci Adolfa Mucka«.

³³ Isto.

³⁴ Isto.

³⁵ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{47}$.

³⁶ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{46}$.

tajnikom sindikalnog vijeća u Kotoru. Novac smo prikupljali za potrebne drugove. Pismo je poslao Tripo Muk u Petrovac.³⁷

Tripo Muck priznaje da je napisao pismo Gregoviću i poslao ga po mornaru Bulatoviću. »Ja sam pripadao strukovnoj organizaciji konobara i bio sam blagajnik sindikalnog vijeća, kao takvom dužnost mi je bila da drugovima, koji bi bili u novčanim neprilikama dobavim sredstva za uzdržavanje.«³⁸

Istraga je vođena do početka svibnja 1921. godine. Zbog neizvjesnosti, u kojoj su se nalazili Muck, Radanović i Marinović, 12. V 1921. godine protestiraju zbog činjenice da su već tri i pol mjeseca u istražnom zatvoru, te »ako ima trunak sudske nezavisnosti, uljudno Vas molimo gosp. Predsjedniče da izvolite izvidjeti u kojem se stadijumu nalazi naš proces, da ga izvolite pospješiti.«³⁹

U istom je smislu krajem travnja intervenirao i narodni poslanik Bogoljub Gligorijević, uputivši direktno pitanje Ministarstvu pravde.⁴⁰

Dana 22. V 1921. godine pred Okružnim sudom u Kotoru podignuta je:

OPTUŽNICA

Kr. Državno Odvjetništvo u Kotoru
u smislu § 207 k. p.

tuži:

1) Adolfa Mucka pok. Fridriha iz Kotora, od godina 28, sada u predistražnome zatvoru u Kotoru

a) da je u više navrata kroz godinu 1920 riječima i pismenim sastavom baš:

1) isporučujući u okružnici od 21 (3) 1920, upravljenoj komunističkim organizacijama u Boki Kotorskoj »da oni od izborne borbe nemogu očekivati »ostvarenje svojih ideala, ali da izbore treba upotrebiti jedino kao »sredstvo za revolucionarno kretanje masa i njihovo vaspitanje, da pomoću toga ruše današnje društvo, te da vlast potpuno dadu u ruke sovjetu radnika, seljaka i vojnika;

2) govoreći dneva 2/4. 1920 na glavnoj skupštini radničkog vijeća u Tivtu tu sakupljenim i sazvanim radnicima »da nije daleko dan, kada će biti pozvani da obračunaju sa svojim protivnicima;

³⁷ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{53}$.

³⁸ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{54}$.

³⁹ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{61}$.

⁴⁰ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravosuđa br. 18639 od 27. IV 1921.

3) rekavši na okružnoj konferenciji 10/10. 1920 u Tivtu (da se pomoću sindikalnih organizacija po varošima pripravlja temelj revolucije) te da »se masama mora uvijek predočivati diktatura proletarijata i rušenje današnjeg buržoaskog poretka;

4) izrekavši na (javnoj skupštini) u Lastvi dana 5. XII. 1920 tu prisutnim radnicima: »drugovi, budimo spremni, jer nije daleko čas, kada ćemo morati i krv lijevati, da preuzmемо kormilo ove države u naše ruke.;

5) naglašavajući uvijek i svugdje »da se skoro primiće čas, kada će se morati pobijediti buržoaziju, koja se nalazi pred smrtnim trzajima da treba povesti živu agitaciju u tom pravcu među neobaviještenim proletarijatom.«

napadao i izlagao prezrenju postojeću formu vlade.

b) da je gore rečenih prigoda pod a) 1) 2) 3) 4) i 5) govoreći radništvu i potičući ga nepčatanim pismenim sastavkom da mora rušiti današnje društvo i dati vlast u ruke sovjetu radnika, da će brzo obračunati sa svojim protivnicima buržoazijom, da se mora uvijek predočivati diktatura proletarijata, da nije daleko čas kada će morati i krv lijevati da preuzmu kormilo države u ruke i da se skoro primiće čas kad će se morati pobijediti buržoazija, koja da se nalazi pred smrtnim trzajima, javno dražio jednu klasu žiteljstva (radništvo) protiv druge (buržoazije) na mržnju i prezrenje.

II Augustina Marinovića Andrijina iz Stoliva, od god. 28, sada u predistr. zatvoru u Kotoru

da je u više navrata kroz godinu 1920 riječima i širenjem pečatanog poziva »mjesnog radničkog sindikalnog vijeća u Tivtu od 8. marta 1920« u kojemu se govori o revolucionarnom programu i potpunom osvajanju vlasti sa strane radnog naroda, napadao postojeću formu vlade,

III Božidara Radanovića Milivojeva iz Palinova, pravnik, od god. 23, sada u predistr. zatvoru u Kotoru

a) da je na javnoj skupštini u Kotoru, dana 14. XI. 1920 riječima napadao postojeću formu vlade potičući tu skupljene radnike a i ostali narod na revoluciju u svrhu da se dokopa vlasti i da tako reformira društvo u komunističkom smislu, pri čemu je govorio proti sadašnjoj formi vladavine, te suviše

b) da je gore rečene prigode pod a) govoreći tu skupljenim radnicima, da dandanas buržoazija svagdje gazi i uništuje slobodu i potičući ih na revoluciju u svrhu reformiranja društva u komunističkom smislu javno dražio jednu klasu žiteljstva (radnike) protiv druge (buržoazija) na mržnju i prezrenje.«

O B R A Z L O Ž E N J E

Pod dojmom časomičnog uspjeha najstrašnije od sviju dosadašnjih revolucija počeo je bio odmah nakon svršetka svjetskog rata da se svugdje širi komunistički pokret. Ogromna većina radnika počela se je bila svugdje komešati, okupljati se i organizirati, uvjereni da je sada najzgodniji čas da u onom metežu i neredu, prouzrokovanom od naglog i neočekivanog svršetka rata, ostvari i oživotvori svoj ideal, koji nije sastojao više kao prije rata u nekim načelima čisto ekonomske naravi već u tomu, da pomoću revolucije dođe do vlasti i prevlasti u državi.

Ovaj val revolucije, koji je dolazio iz Rusije, zahvatio je nažalost i našu mladu, novu državu a dopro je i do ovih strana naše Boke. Nekoliko zanešenjaka, između kojih su bili današnji okrivljenici, počeli su odmah nakon prevrata da agitiraju i truju komunističkim idejama naš zdravi narodni element, koji im je, jer neupućen i zaveden padao na ljepak, vjerujući u mogućnost tobožnjeg zemaljskog raja, koji bi imao da stvori boljševizam i u našoj državi kao što ga je na žalost stvorio u Rusiji, koja već skoro 4 godine pliva u krvi pomješanoj sa lješinama njezine vlastite djece.

Ovi zanešenjaci, videći kako im naša mlada država, proširena i stvorena u časovima, u kojima se je pjevala najvelebnija pjesan oslobođenja i slobode, dozvoljuje potpunu slobodu akcije, a opojeni uz to neočekivanim uspjehom njihove žilave agitacije, počeli su da dolaze do uvjerenja da njihova potpuna sloboda agitiranja nije velikodušno djelo mlade slobodne države, već da je to slabost njezina a posljedica je ovog mentaliteta bila, da su oni počeli da podvostručnim silama pozivlju narod na revoluciju, koja bi imala da sankcioniše diktaturu proletarijata i da promjeni sadašnju formu vlade. Ova se njihova djelatnost osobito ojačala tokom godine 1920, u kojoj su, valjda po primljenim uputama iz Rusije, često držali javne skupštine te izdavali svakovrsne oglase a čime su uvijek išli za tim, da potiču narod na revoluciju, koja ima cilj da proletarijat, dođe do vlasti i tako reformira društvo u komunističkom smislu.

Prelazeći sada na djelatnost svakog pojedinog okrivljenika mora se istaknuti, da je vođa i duša cijele ove propagande i agitacije bio Adolf Muck, koji je najviše agitirao ne samo po Kotoru i Tivtu već i po obližnjim selima, zavađajući neuke seljake. On je u jednoj svojoj okružnici nadnevka 21/3. 1920, upravljenoj komunističkim organizacijama u Boki Kotorskoj pozivao radnike da izbore upotrebe jedino kao sredstvo za revolucionarno kretanje masa i njihovo vaspitanje, da pomoću toga ruše današnje društvo te da vlast dade u ruke sovjetu radnika, seljaka i vojnika. Nakon toga u više navrata govorio je u ovom smislu pred raznim skupštinama, kako se to razabire iz tačaka optužnice pod a) 2, 3, 4, i 5 a njegova je namjera i cilj bila uvijek ista, jer je uvijek napadao sadašnju formu vlade i izlagao je tako prezrenju. Ne samo, već je on uvijek

radio bilo govorom bilo pismom oko toga da omrazi pred radništvom buržoaziju, prikazujući je kao nesposobnu i neodrživu.

Sve je ovo dokazano njegovim samim priznanjem a o tomu također jasno svjedoče odnosi spisi na koje se optužnica poziva.

Glavni saradnik Mucka bio je kroz cijelo vrijeme okrivljenik Marinović, koji se je također isticao kao jedan od glavnijih vođa nakon Mucka i koji je također kako on sam priznaje, agitirao i propagirao ista ona načela koja je isticao Muck. On je suviše priznao, da je radio u smislu poziva »Mjesnog radničkog sindikalnog vijeća u Tivtu od 8/3. 1920. koji je on potpisao a u kojem se govori o revolucionarnom programu proletarijata i potpunom osvajanju vlasti sa strane radnog naroda.

U istom smislu radio je i okrivljenik Radanović koji je na javnoj skupštini držanoj u Kotoru dana 14/11. 1920. poticao radnike i ostali narod na revoluciju u svrhu da se dokopa vlasti i da tako reformira društvo u komunističkom smislu. Osim toga on je, kako svjedoči općinski presjednik Gjuro Vukotić napadao iste prigode i na buržoaziju tvrdeći da se treba od nje otresti te je tim javno poticao radnike i dražio ih na mrzost i prezrenje protivu buržoazije.

Dok prva dvojica priznaju, da su počinili sva djela za koja su tuženi okrivljenik Radanović htio bi da se oslobodi kaznene odgovornosti tim što tvrdi, da on nije pozivao narod na revoluciju i bunu. Ali odmah zatim upada i sam u protuslovlje kad kaže, da je on samo objašnjavao, da se današnji društveni poredak ne može izmjeniti parlamentarnim putem, već jedino revolucijom, ali kada to bude htjela većina našeg naroda. Kao da tobože ovo i ovakovo objašnjavanje ne znači poticati na revoluciju, i na promjenu sadašnje forme vlade! Uostalom njegovo je djelovanje i bez obzira na njegovu obranu dokazano iskazima svjedoka Buja i vlad. savjet. Raškovića.

Prama svemu ovom ustanovljeno je toli priznanjima okrivljenika koli raznim svjedocima, da su se oni ogriješili o sva kažnjiva djela za koja su tuženi, pak je prama tomu, i pošto, ista sadržavaju u sebi sve skrajnosti u dispozitivu navedenih prestupljenja, ova optužnica u cjelini u zakonu osnovana.

Ne može nikako da se uzme u obzir obrana okrivljenika, da su oni tobož radili u dobroj vjeri, jer da su sve to počinili prije nego što je bila izdata Ministarstvena naredba od 29/12. 1920. kojom se ukidalo djelovanje komunističkih i radničkih organizacija. Ova je Ministarstvena naredba bila jedino kao posljedica očitog protu-državnog i revolucionarnog rada sa strane komunističke partije odnosno komunista u zadnje doba. Država ih je smatrala jednom strukovnom ekonomskom i političkom organizacijom sve dotle dok se nije pretvorila ta organizacija u čisto destruktivnu i dok njezino djelovanje nije počelo da zasjeca u kazneni zakon. Čim je to bio slučaj, naravno je, da se je i proti komunistima moralo postupati kao proti svakomu onom koji se ogriješio o kazneni zakon i da im

se je energično moralo stati na put. Prama ovomu, pošto je Ministarstvena naredba tek posljedica kažnjivog djelovanja komunističke partije, ne može se nikako doći do zaključaka, da je vlada dozvoljavala da komunisti nekažnjeno počinjaju zlodjela, koja joj rade o glavi pak dosljedno nijesu ni okrivljenici mogli da budu u dobroj vjeri.

Državni odvjetnik.⁴⁰

Presudom Okružnog suda u Kotoru optuženi su 12. lipnja 1921. godine proglašeni krivim, te osuđeni: Adolf Muck na jednu godinu, Božidar Radanović na 9 mjeseci i Augustin Marinović na 6 mjeseci strogog zatvora.⁴¹ Istoga dana pušteni su na slobodu uzprkos protivljenja državnog tužioca. Na presudu su uložili žalbe branitelj Dr. S. Giunio⁴² i Državni odvjetnik, koji u cilju jačanja svojih argumenata spominje kako je Muck tokom 1919. godine bio osuđen »radi prekoračenja zakona o štampi«.⁴³

Izvjestavajući Ministarstvo pravosuđa Pokrajinska vlada za Dalmaciju navodi: »Za cijele rasprave, a i za proglašenja osude nije došlo do nikakvih incidenata, i ako je zanimanje građanstva bez razlike stranaka za ovu raspravu bilo veliko. Dvorana je uvijek bila dupkom puna. Raspravi su prisustvovali komunistički zastupnici Tomašević i Tasić, koji su izričito došli ovamo za raspravu, te činili neke bilješke. Inače se ničim nisu isticali.«⁴⁴

Nakon nekoliko odgađanja Kr. stol sedmorice u Zagrebu je potvrdio presudu Okružnog suda, ali je zbog pogrešne procjene »strogi zatvor« zamijenjen »zatvorom«.⁴⁵

Ukazom od 9. VI 1922. godine i oni su pomilovani »pod uslovom da u roku od 5 godina ne počinite ni jedno kao zločinstvo kažnjive prirode«.⁴⁶

⁴⁰ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{63}$,

⁴¹ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{82}$,

⁴² HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{86}$,

⁴³ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{87}$,

⁴⁴ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravde, br. 29139 od ?? VI 1921, $\frac{87}{52/21}$

⁴⁵ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{103}$,

⁴⁶ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{107}$,

Što se tiče sačuvanih i objavljenih dokumenata, svakako da će za historičare i radne ljude Tivta biti od najveće važnosti »Zapisnik skupština i odborskih sjednica« radničke strukovne i političke organizacije. Iako je sačuvan samo fragmentarno, jer mu nedostaje period od 2. X 1919. do 1. IV 1920. godine, ipak nam on pruža obilje podataka o aktivnosti tivatskih radnika i komunista. Ova praznina je najvjerojatnije nastala zbog odluke kotarskog poglavarstva od 15. XI 1919. godine o zatvaranju radničkih domova i zabrane djelovanja strukovnih i političkih organizacija. Istovremeno su protiv radničkih prvaka podignute optužnice.

Međutim, zahvaljujući zapisniku godišnjeg sastanka Mjesnog radničkog sindikalnog vijeća u Tivtu od 2. travnja 1920. godine,⁴⁶ u kojem je dat pregled najvažnijih aktivnosti tokom 1919. i početkom 1920. godine, vidljivo je, da usprkos policijskim zabranama, kontinuitet rada strukovne i partijske organizacije u Tivtu nije nikada prekidan.

Iz zapisnika se vidi da je prva i konstituirajuća sjednica održana 28. II 1919. godine, na kojoj je izabrano rukovodstvo »međustrukovne i političke organizacije«, iz čega se normalno može zaključiti da je u Tivtu od samog početka 1919. godine, pored strukovne (sindikalne), djelovala i politička organizacija, Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista).⁴⁷ Augustin Marinović, kao delegat organizacije, prisustvuje 25. III 1919. godine Pokrajinskoj konferenciji u Splitu,⁴⁸ dok je proslava Prvog maja, iste godine, usprkos zabrane nošenja crvene zastave, održana »zborom i povorkom i obustavom rada«.⁴⁹ Zbog učešća u povorci i održanog govora, vojnik Ostroški je kažnjen sa tri mjeseca zatvora.⁵⁰

Sakupljanjem dobrovoljnih priloga pomažu se obitelji progonjenih i zatvorenih drugova, te se protestira protiv samovoljnog otpuštanja radnika s posla iz vojnopomorskog arsenala. Uz pomoć socijalističke knjižare »Napred« iz Sarajeva osniva se radnička biblioteka,⁵¹ a vrše se napor i za osnivanje konzumne zadruge.⁵² Reagirajući na pokušaje građanskih partija na pridobijanju članstva, pozivajući se na njihove nacionalne osjećaje, radnicima se ukazuje na neodrživost istovremenog članstva u Socijalističkoj radničkoj partiji Jugoslavije (komunista) i bilo kojem nacionalnom društvu ili građanskoj stranci.⁵³ Radnička i partijska organizacija Tivta održava stalne veze s višim partijskim i sindikalnim forumima. Konferen-

⁴⁶ Zapisnik skupština i odborskih sjednica, str. 43.

⁴⁷ Zapisnik skupština i odborskih sjednica to jasno dokazuje.

⁴⁸ Za delegata je izabran Augustin Marinović (Zapisnik skupština i odborskih sjednica).

⁴⁹ Isto, str. 11, 14, 15, 43.

⁵⁰ Isto, str. 43.

⁵¹ Isto, str. 44.

⁵² Isto, str. 34.

⁵³ Isto, str. 21.

ciji, od 13. travnja 1920. godine, prisustvuje i sekretar Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) za Dalmaciju Ljubomir Maksimović, koji je u to vrijeme obilazio partijske organizacije, inzistirajući da se izaberu delegati za Vukovarski i sindikalni kongres. Tom prilikom su izabrana dva delegata za sindikalni i jedan za Vukovarski kongres.⁵⁴

Brojno stanje organiziranih radnika u Tivtu je početkom 1919. godine iznosilo 198 članova, da bi se kroz godinu dana taj broj povećao na preko 300.⁵⁵ Interesantno je da se nigdje u dosadašnjim radovima ne spominje Okružna konferencija, održana 10. X 1920. godine u Kotoru, na kojoj se raspravljalo o jačanju sindikalnih i partijskih organizacija, izborima za Ustavotvornu skupštinu, kandidacionoj listi, oblasnoj konferenciji u Splitu, formiranju Centralnog izbornog fonda itd.⁵⁶

Značajno je napomenuti i to da je upravo na njoj određen Marko N. Gregović iz Petrovca kao kandidat Boke Kotorske na zajedničkoj listi Komunističke partije u Dalmaciji.⁵⁷

ZAPISNIK SKUPŠTINA I ODBORSKIH SJEDNICA

Zapisnik

Sjednice konstituirajućeg odbora održane u Tivtu 28/II 1919. u 5 sati poslije podne.

Dnevni red

I Biranje predsjednika i ostalog upravnog odbora međ. strukovne i političke organizacije,

II Biranje nadzornog odbora.

Kao predsjednik bijaše predložen drug Fabijan Franjo, koji se jednoglasno prima.

Ostali drugovi bijahu birani, Podpredsjednik Medak Nikola, tajnik Pean Roko, tajnički zamjenik, Marinović Augustin, blagajnik, Krasan Vjekoslav, blagajnički zamjenik, Rigjanović Špiro.

Nadzorni odbor:

Drugovi: Kolenc Anton, Ivović Božo, Tokarev Andreja, Dževlan Josip, Kao povjerenici bijahu birani dva druga Pulišelić Vicko i Staničić Petar.

Sjednica je zaključena u 6 sati i 30 časa u isto vrijeme se obavio prijavak osnutka podružnice Kr. Kotarskom Poglavarstvu u Kotoru.

Odbor

⁵⁴ Isto, str. 54.

⁵⁵ Isto, str. 47, 48.

⁵⁶ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21, Zapisnik okružne konferencije.

⁵⁷ Isto.

Zapisnik

Sjednice odbora održane u Tivtu dne 3/III 1919 u 5 sati posl. pod.
Prisutni svi članovi.

Dnevni red

I točka, Utanačenje dneva za održanje javne skupštine,
II točka, Eventualie.

Presjednik predlaže da se javna skupština održi dne 6/III 1919
u 4 1/2 sata posl. pod. Predlog se stavlja na glasanje, te bi jedno-
glasno primljen. I točka dnevnog reda iscrpljena.

Kod Eventualia ne javljase niko za riječ.

Na to Presjednik zaključuje sjednicu u 5 1/2 sati.

Tajnik

Predsjednik

Blagajnik

R. Pean

Fabian Franjo

V. Krasan

Zapisnik

Sjednice odbora održane u Tivtu 6/III 1919. povodom današnje jav-
ne skupštine. Prisutni svi članovi.

Dnevni red:

I Odgoda sazvane današnje javne skupštine

II Eventualie.

Poštoje bio prisutan dovoljan broj članova, a najavljeni drugovi
referanti iz Kotora nijesu prispjeli, Presjednik sa ostalim odborom
ogorčen ispričao je odsutnos neprispjelih drugova iz Kotora, zahva-
liose masi, te odgodio javnu skupštinu za budući put, masa se uz to
razišla.

II Eventualie

Odbor je jednoglasno zaključio dase odašalje drug Marinović August
u Kotoru da pozove drugove za javnu skupštinu za dne 7 ožujka
1919.

Sjednica je zaključena u 5 sati i 40 min.

Taj.

Pres.

Blag.

R. Pean

F. Fabian

V. Krasan

ZAPISNIK

Javne skupštine održane dne 7 ožujka 1919 u 4 1/2 sata posl. pod.
Podružnica Tivat.

Presjednik drug Fabian otvara javnu skupštinu, pozdravlja prisutne drugove te podijeljuje riječ drugu Grubešiću. Drug Grubešić uzima riječ, tumači drugovima opširno o socijalizmu, kojeg su drugovi pomno saslušali, uz veliko odobravanje, osim toga uputio je drugove što je politička, i strukovna organizacija, te apelirao na drugove da pristupe u redove soc. dem. organizacije, na čemu zaključuje, zahvaljujući se drugovima, uz veliko povlađivanje.

Kod Eventualie, Drug Muk moli za riječ, našto mu drug presjednik dozvoljaje. Drug Muk opširno tumači drugovima, koji cilj i zašto stupamo u socijalističke radničke organizacije, preporučuje radnicima da se udruže čvrsto u radničke redove uz svcepće odobravanje (hoćemo) u borbu za zajedničku pravednu stvar, i uništenje društvenog današnjeg poredka, uz sve obćeg odobravanja, drug Muk završuje, sa poklikom da živi socijalizam. Nato presjednik podijeljuje riječ drugu Petkoviću koji sa velikim veseljem i oduševljenjem progovori par jezgrovitih riječi, pozdravi prisutne drugove, te ih opomene da se nedadu ni najmanje dati zavesti od kapitalističkih (buržoaskih) agenata, također i nepozvanog klera, kojima je svrha jedino da zavedu nesvjesno radništvo, upotrebljujući ih u vlastite svrhe, uz veliko oduševljenje završuje da živi socijalistička republika.

Drug Presjednik predlaže pred glavnu skupštinu, dali su prisutni drugovi zadovoljni, da sadašnja uprava koja je bila privremena ostaje i dalje pravomoćna, svi prisutni glasovaše joj povjerenje. Na koncu presjednik predlaže, budući da se 25 Marča 1919 god. održava u Splitu pokrajinska konferenca, na kojoj se mora odaslati od naše podružnice najmanje jednog odaslanika, našto se predlog stavlja na glasanje, glede odašiljanja izaslanika, prisutni drugovi jednoglasno izabraše da se na pokrajinsku konferencu u Splitu, pošalje kao izaslanik drug Marinović Augustin.

Presjednik završuje javnu skupštinu u 5 1/2 sati posl. pod. zahvaljujući se drugovima na lijepom odazivu uz drugarski pozdrav. Zdravo.

Tajnik
R. Pean

Pres.
F. Fabian

Blagajnik
V. Krasan

Zapisnik

Sjednice odbora održane u Tivtu dneva 1/4 — 19. u 5 sati posl. podne. Povodom uvrede nekih naših drugova, odnosno naše stranke, u Tivtu dne 30/3 — 19. gdje se gosp. Vuksanović Niko, pomorski časnik iz Tivta, na pogrđni način izrazio napram socijalistima.

Prisutni svi članovi.

Presjednik otvara sjednicu.

Drugovi, budući su prisutni ovdje kod sjednice uprave 4 druga koja su nam saopćila slučaj, na koji se način gore spomenuti gosp. izra-

zio napram našoj stranki, a ista ova naša 4 druga vrijede kao svjedoci.

Ja sa moje strane predlažem, da se istom pošalje pismena opomena, radi izrečenih uvreda. Predlog se stavlja na glasanje, te bi jednoglasno primljen.

Sjednica je zaključena u 6 sati večer.

Tajnik
R. Pean

Predsjednik
F. Fabian

Blagajnik
V. Krasan

Zapisnik

Skupštine održane u Tivtu dne 9. 4. — 19. u 4 1/2 sata posl. podne.

Dnevni red.

I Govor druga Ostroški,

II Biranje dva člana Uprave,

III Dogovor sa glasbenicima i pjevačima, isti su našim drugovima, glede proslave prvog Maja.

IV Eventualie.

U pet sati predsjednik otvara skupštinu pozdravlja prisutne drugove i čita dnevni red. Te podijeljuje riječ drugu Ostroškom.

Drug Ostroški ukratko obrazlaže izrabljivanje radništva, sa strane kapitalizma, govori o ideji soc. dem. napominje kako nam daju gospoda luč prosvjete, govori o stoljetnoj borbi soc. dem. obrazlaže glede poniženja radništva i napadaja na današnje vlastodršce, koji neće uzeti u zaštitu našu djecu, već je tjeraju od djetinjstva na tjelesni mukotrpni rad, te ih time duševno i tjelesno ubijaju, govori o odlučnoj borbi, koja nas u skoro vrijeme čeka, poziva drugove na solidarnost. Te zaključuje riječima, da živi komunizam;

Kod biranja dva člana uprave, jednoglasno bijaše izabrani drug Petković Anton u nadzorni odbor, a drug Radošević Anton za povjerenika, glede proslave prvog maja došlo je do sporazuma sa našim drugovima pjevačima i glazbenicima, Kod Eventualia pročitaose sabirni arak, na kojemu se sabiraju milodari za udov. Pinjatić, budući se nitko ne javlja za riječ, Presjednik zaključuje skupštinu u 6 sati.

Tajnik
R. Pean

Pres.
Fabian Franjo

Blagajnik
V. Krasan

Zapisnik

Izvanredne sjednice održane dne 27/IV. 1919. u 3 1/2 sata posl. pod.

Presjednik otvara (izvanrednu) sjednicu predaje riječ drugu Rigjanoviću. Drug Rigjanović uzima riječ, i tumači na dokazu Gosp.

Tolentina, glede I Maja. Drug Rigjanović govori da zbog zabrane za nositi crvenu zastavu na 1. Maja, dase odašalju dva delegata na kr. Poglavarstvo koji će zatražiti da im se pismena potvrda dade, od koga je zabrana uslijedila glede zastave, skojim ćesevi drugovi uvjeriti, odatu prisutni drugovi jednoglasno odabraše da se pošalju kao delegati drug Petković Anton i drug Leoni Tripo.

Presjednik zaključuje sjednicu u 4 1/2 sata posl. podne.

Tajnik
R. Pean

Pres.
F. Fabian

Blag.
V. Krasan

Zapisnik

Skupštine održane dne 28/IV. 19. u 4 1/2 sata poslije podne.

Presjednik otvara skupštinu:

Drugovi budući su dva druga koja su na jučerašnjoj izvanrednoj sjednici bili izabrani dase odašalju kod kr. poglavarstva glede zabrane nošenja zastave u povorci, na prvog Maja, spomenuta dva druga donijeli su nam saobćenje, da nošenje zastave u povorci zabranjeno, uslijedilo od zapovjednika okupacionih četa, Boke i Crne Gore. Zbog toga ja predlažem drugovi prisutni na ovdašnjoj skupštini, da odlučite glede zastave. Predlog se stavlja na glasanje, sa većinom glasova bi zaključeno da se za ovaj put od nošenja zastave u povorci odustane, budući smo u malenom broju, Te nema smisla da žrtvujemo i da se opiremo oružanoj sili, a zastava naš simbol ćese vijati na našem domu.

Presjednik zaključuje skupštinu u 6 sati večer.

Tajnik
R. Pean

Pres.
F. Fabian

Blag.
V. Krasan

Odborska sjednica od 4. VI. 919 u 5 sati pos. p. prisutni svi članovi i drug Muk iz Kotora kao gost.

Dnevni red:

I Obračuni i pregledanje računa za mjesec Ožujak, Travanj i Svibanj.

II Eventualia

I

Aktiva	6 155.00 Kr.
Pasiva	4 234.05 „

Ostaje prihoda 1 921.05 koji se prenaša u korist mjeseca Lipnja.

II

1. Drug Muk o nacionalnim i šovinističkim organizacijama.
2. Usvojen je predlog druga Marinovića, da se drugovima koji su stupili u Hrv. dom dade rok do 30. VI. tg. da odstupe iz Hrv. doma, jer će inače biti isključeni iz Organizacije.
3. Usvaja se predlog druga Fabijana da se pošalje za obitelji interniranih drugova iz Splita svotu od kruna dvesto preko druga Dušan Jaukova, kaf. Zora Split. Uz to da se jednim sabirnim arkom sakupi svota eda se pokriju izdatci blagajne.
4. Usvaja se predlog druga Pean da se protestira na voj. min. preko radničke komore radi otpusta radnika iz mjesnog brodogradilišta.

Zatvara se sjednica u 6 1/2 pos. po.

Taj.

R. Pean

Pres.

F. Fabian

Odborska sjednica od 10. VI. 19 u 5 sati pos. p.
Prisutni svi članovi.

Dnevni red:

Otpust radnika iz ovdašnjeg pom. arsenala.

Budući dogovorno sa drugom Muckom, poslat je protest preko »Radničke Komore« Ministru vojnome u Beograd, glede otpusta radnika iz ovd. arsenala, isti će biti tiskan u »Radničkim novinama« i u »Oslobođenju«.

Ali da se postigne jedan direktni uspjeh i što brže riješenje mjesni strukov. odbor odlučio je slijedeće:

Sazvati sve radnike putem pozivnice, na pouzdani sastanak, na temelju § 2 zakona o sastajanju od 1867 god. koji će se održati dneva 17/VI. 19, u Rad. Domu u 4 1/2 sata posl. pod.

Prijava se oblastima mora podnijeti na odobrenje barem 72 sata prije održavanja sastanka, suviše moraju se napisati pozivnice, svakom pojedinom drugu.

Zatvara se sjednica u 6 1/2 sati posl. p.

Tajnik

R. Pean

Predsjednik

F. Fabian

Zapisnik

Pouzdanog sastanka održanog dneva 17/6 — 19, koji je bio urečen za 4 1/2 sata posl. pod. ali zbog zapreka od strane poglavarstva, održan je u 6 sati isti dan i usljed zakašnjenja, razišla se većina drugova.

Drug Doležel iz Kotora, prisutan kao gost.

Dnevni red:

I Otpust radnika iz pomorskog arsenala

II Eventualie.

Predsjednik otvara sastanak i daje riječ drugu Doležel-u.

Drug Doležel referiše prisutnim važnost strukov. org. govori što se mora raditi i na koji način mogu biti otpušteni radnici ponovo zaposleni. Nadalje tumači što je socijalizam, a što komunizam, pak završuje pozivom na prisutne, da i ostale još neorganizirane privedu u organizaciju, kamo je izrabljenim i potlačenima jedini spas.

Kod eventualie govori drug Marinović A. i drug Petković A. Drug Marinović poziva one organizirane članove, koji su pristupili kao članovi u Hrvatskom Domu, da se kane svih nacionalističkih društava, jer se to kosi sa našim načelima, u drugu ruku sva nacionalistička društva uperena su protivama nama samim, uopće svim radnicima. Opominje da se oni drugovi, koji su stupili kao članovi u Hrvatski Dom, odluče najdalje do svršetka ov. mj. hoće li biti snama samo, ili u kolo naših protivnika, jer se na dva stolca ne može sjedati. Poziva i drugove koji su zaostali sa uplatom, da nastave sa uplaćivanjem, e bi smo tako znali, koliko imamo redovitih članova.

Drug Petković poziva drugove, da budu složni i solidarni, da se ne dadu ni od koga vući za nos, složno rame uz rame, doći ćemo do cilja za kojim težimo, i vodimo borbu, sa ostalim proletarijatom cijeloga svijeta.

Sastanak se završuje u 7 sati posl. pod.

Taj.

R. Pean

Pred.

Franjo Fabian

Zapisnik

Izvanredne skupštine održane dne 26/6 — 19. u 5 sati pos. pod.

Dnevni red:

I Biranje povjerenika za radionice arsenala

II Eventualie.

Predsjednik otvara skupštinu, te podijeljuje riječ drugu Marinović A. Drug Marinović započinje, kako smo se danas izvanredno i na brzu ruku sakupili, pak ističe važnost i interes zbog čega smo se sakupili. Kaže, kako je u radionice arsenala oglašeno, da bi se za 4. grane osoblja, izabrao na svaku granu po 1. povjerenik između radnika. To je za nas poticaj, koji zahtjev bili bi smo davno proveli, ali nam nije bilo moguće. Danas, kada nam se pružila ova prilika,

moramo da postavimo kao radničke povjerenike, prave naše i svijesne drugove, koji će znati zastupati naše interese, te zagovarati naše zahtjeve i ostalo. Sa strane govornika bijahu predloženi dolje spomenuti drugovi, koji bijahu jednoglasno izabrani; isti se primili funkcije. Govori šta povjerenici moraju da vrše i kako, u čemu nijesu upućeni neka se obrate Upravi podr. kako bi se sporazumno nešto provelo i informacije dobili. Zaključeno je, da se odmah obavi prijavak izabranih povjerenika, zap. pom. arsenala.

Za Brodograditeljsku radionicu	Petković Anton
„ Strojograditeljsku „	Lancerati Anton
„ Građevni ured	Bogdanović Ivo
„ Opremono ravnateljstvo	Skoko Anton

Kod eventualie govori drug Fabijan, o pasaretan koje će se početi ponovno u arsenalu za radnike proizvodati, te o novcu koji je već uložen, kao ostatak god i ostalog materijala za proizvod pasarata, što se mora poduzeti i kako se ima istim manipulirati.

Skupština se završuje u 6 sati posl. pod.

Taj.
R. Pean

Preds.
F. Fabian

Soc. Rad. Part. Jugosl. Komunista
Centr. Rad. Sind. Vijeće

Podružnica Tivat

RADNICI I ZEMLJORADNICI DRUGOVI I DRUGARICE

Podignimo i mi danas naš glas protesta protiv gušenjima Socijalističkih sovjetskih republika u Rusiji i Mađarskoj po internacionalnoj kontrarevolucionarnoj buržoaziji protiv mira koji je sklopljen u Versaillesu na uštrb načela pravednosti koji nikako ne garantuje trajni mir među narodima protiv nametnutoj nam ratnoj kontribuciji od 6 i po milijardi kruna, koje ne možemo i nećemo da platimo.⁵⁸

RADNICI I DRUGOVI

Svi bez razlike spola u 10 1/4 sati u Socijalistički Radnički Dom na veliku

PROTESTNU SKUPŠTINU

⁵⁸ Proglas je već ranije objavio Dr Slavko Mijušković, ali pošto se nalazi u sastavu »Zapisnika skupština i odborskih sjednica«, objavljen je radi cjelovitosti Zapisnika.

Referirat će drug Adolf Muck
Drugovi danas bojkotirajte alkohol
Da živi solidarnost međunarodnog proletarijata.
Tivat dne 21. Jula 1919.

Izvršni odbor
S. R. P. J. (K) i C. R. S. V.

Protestni zbor održan dne 21. VII. 19. u 10 sati i 15 časa prije podne.

Rad je obustavljen u 10 do 12 sati p. podne.

Prisutno je 400 radnika pom. arsenala.

Drug Fabian preds. org. otvara zbor i daje riječ referentu, referat po priloženom manifestu, koji je po drugu A. Muck-u. iz Kotora, bio obrazložen.

U glavnim potezima drug referent navada konkretne razloge, radi kojih udruženi proletarijat, cijelog naprednog svijeta, danas obustavlja rad, u znak protesta.

1. Pomaganje kontrarevolucije proti drugarskih, radničkih, republika, Rusije i Mađarske.
2. Protiv nepravедnog mira, koji ne garantuje trajni mir, među narodima.
3. Proti, nametnutoj nam ratnoj kontribuciji, od 6 1/2 milijardi dinara.

Zbor je na predlog referenta, usvojio zajedničku rezoluciju. Drug Petković A. govori još glede kruha u pom. arsenalu, kako su tri gosp. predradnika dobivali 27 porcija kruha dnevno, preko određene količine, koji su višak međusobno, možda još sa kojim miljenikom dijelili, ogorčenje među prisutnima.

Drug Petković napominje, da spomenuti predradnici sada poduzimaju sve moguće, kako bi našeg druga Bogdanović Iva, koji je kao povjerenik radnika građevnog ureda ovu prljavštinu otkrio, odstranili ga kao povjerenika, ali uzaludno im je.

Zbor je završen u 11 sati pr. pod.

Tajnički zamj.
Marinović A.

Preds.
F. Fabian

Zapisnik

Odborske sjednice održane 23. VII. 19. u 5 sati pos. podne. Prisutni svi članovi.

Dnevni red:

I Biranje tajnika

II Eventualie.

Predsjednik drug Fabian daje na znanje odbornicima, kako je drug Pean Roko, koji je bio tajnik podružnice oputovao, te se mora tajničko mjesto popuniti. Predlaže, da se za tajnika izabere drug Marinović A. koji je upućen u tajničke poslove, a isti je od početka djelovanja podružnice, tajnički zamjenik, a na njegovo mjesto da se izabere drug Martinović Uroš, mlad je i agiln drug, tako da drugovi mogu imati povjerenja u njega.

Predlog se stavlja na glasanje, te bi jednoglasno primljen.

Kod eventualia govori drug Martinović Uroš, da bi se čim prije morala prirediti jedna društvena zabava, u korist društvenog fonda.

Sjednica završuje u 6 sati pos. pod.

Taj.
Marinović A.

Preds.
F. Fabian

Zapisnik

Skupštine održane 30. VII. 1919. u 5 sati pos. p.

Dnevni red:

I Pitanje konsumne zadruge

II Pokretanje našeg glasila u Kotoru

III Eventualie.

Predsjednik otvara skupštinu i daje riječ referentu drugu Ostroški. Drug Ostroški govori o konsumnoj udruzi, razlaže kako bi to bilo na korist članovima org. u isto vrijeme podigli bi smo i naš ugled, te bi stime regulisali cijene ovdašnjim lihvarima. Napominje, kako u toj stvari moramo biti svi složni, ako hoćemo šta postići, jer u protivnom slučaju, gdje nema sloge, nema ni uspjeha. Te ujedno stavlja apel na drugove, da živo agituju među ostalom braćom i radnicima, da stupe u naše redove, gdje im je jedino kao proletarcima i mjesto. Drug Ostroški je zanosno pozdravio pokretanje našeg partijskog glasila, u ovim abnormalnim časovima, da će Naš list zasijati, kao zvijezda vodilica, koja nas vodi u luku spasa. Ujedno pozivlje drugove, da sa svim silama agituju i potpomažu Naše glasilo, završuje riječima, neka ubuduće nastoje, da skupštine budu čim brojnije posjećene, našto je zbor otpjevao, Našu milenu pjesmu »Zastave naše«.

Skupština je zaključena u 6 sati pos. p.

Tajnik
Marinović A.

Predsjednik
F. Fabian

Zapisnik

Skupštine održane 5/8 — 19. u 4 1/2 sata poslije pod.

Dnevni red:

1. Pitanje radničkog lista
2. Osnivanje radničke biblioteke
3. Upisivanje u konsumnu zadrugu
4. Vrtna zabava u korist konzumne zadruge
5. Sporazum glede oduzetog pokućstva drugovima
6. Sporazum glede isplate u pom. arsenalu
7. Sakupljanje dobrov. prinosa za fond lista i nastradale drug.
8. Slobodna diskusija

Predsjednik odtvara skupštinu brojno posjećenu i daje riječ — referentu drugu Ostraoškom.

Drug Ostroški lijepim govorom tumači potrebu lista, kao glavno oružje u našoj borbi. Poziva drugove na izdašnu potporu lista i ostalo. Nadalje vatreno agituje, za radničku biblioteku. Predlaže osnivanje konsumne zadruge i tumači prednost koristi iste. Na svršetku skupštine, koja je trajala 2 1/2 sata, poziva drugove, da se pretplate na drugarske novine u Jugoslaviji. Skupština je završena klicanjem III Internacionali i radničkom himnom.

Među prisutnim drugovima na skupštini, sakupljena je svota od 285 kruna, od kojih je 100 kruna priloženo za fond lista, a 185 kruna nastradalim drugovima Radošević.

Skupština je završena u 7 sati večer.

Tajnik
Marinović A.

Predsjednik
F. Fabian

Zapisnik

Pouzdanog sastanka održanog dne 20/8 — 19. u 4 1/2 sata pos. p.

Dnevni red:

Nekorektni postupak od strane političkih vlasti, sa našim drugovima u Kotoru.

Drug Marinović A. tumači drugovima slučaj koji se zbio sa našim drugovima u Kotoru dne 18/8 — 19. u 5 sati pos. p. Drug Srzentić Vaso, pri izražaju svoje ideje, upotrebio je poklik, zdravstvujet Lenjin (to znači živio Lenjin) oko njega je bilo prisutno još 7—8 drugova, koji su uskliknuli da živi. Povod je ovom bio, dočck grofa Bobrinskog i komp., samozvanih ruskih delegata, koji su u prvom redu najveći neprijatelji ruskog proletarijata i seljaka, a zatim i cijelog ostaloga svijeta. Za jedincat poklik druga Srzentića, bili su svi drugovi uz njega i oni koji su prispjeli, napadnuti od

ruļje, fukara, još potpomagani, sa strane žandarmerije i vojske. 8 drugova na broju, bijahu na smrtno ime prebijeni, a zatim strpani u zatvor. Zatim ruļja pred očima državnih organa otišla je u Radnički Dom, koji je bio zatvoren, otvorila ga, demolirala sve što je unutra bilo i zastavu spalila. Mi ovo ne smijemo nikako dozvoliti, da se ovako brutalno sa nama postupa, moramo drugove svim sredstvima poduprti i najenergičnije protestvovati kod pol. oblasti u Kotoru, da se drugovi odma iz zatvora puste i da im se dadne dostojna zadovoljština.

Predlog, da se odašalje protest kod pol. oblasti, stavlja se na glasanje, te bi jednoglasno primljen. Zatim se sakupilo među drugovima 204 kr. 50/00 za potrebne Obitelji pozatvaranih drugova u Kotoru.

Sastanak se završuje u 6 sati pos. p.

Tajnik
Marinović A.

Predsjednik
F. Fabian

Priznanica

Niže potpisani potvrđuje, da je od podružnice Tivat preko druga Marinović Augustina, primio svotu od 204.50 kr. slovom (dvjestočetiri krune 50/00) a to od dobrovoljnih priloga sakupljenih među drugovima u Tivtu dne 20/8 — 19. za potporu potrebnih Obitelji drugova, koji su uhapšeni i nalaze se u zatvoru.

primio v. r. P. Braić

Kotor dne 25/8 — 19.

Zapisnik

Odborskog sastanka održanog dne 2/10 — 19. u 4 1/2 sata posl. podne.

Drug Muck iz Kotora prisutan kao gost.

Dnevni red:

Ekonomsko stanje radnika u pom. arsenalu.
Drug Muck, prama izvještaju povjerenika, i ostalih radnika zaposlenih u pom. arsenalu, koji bijahu prisutni sastanku, raspravljajući na temelju podnesenih dokaza, razlaže teško i bijedno stanje radnika u pom. arsenalu, dolazi se do sporazuma, da se za ovu stvar povjerenici u suglasju sa radnicima obrate kod zapovjedništva pom. arsenala, te da tamo razlože zahtjeve i želje radnika. Zatim drug Adolf Muck, drži kratko predavanje u kojemu se položaju nalazi danas, radnička klasa u Jugoslaviji. Nadalje govori o važnosti vla-

stite radničke štamparije, koja se ima osnovati u Beogradu, kao centralna štamparija, pod imenom »Štamparski Zavod« i izdavačko društvo »Tucović«. Napominje poziv kojeg upravlja Naša partija za sakupljanje dobrovoljnih priloga u korist iste. Sastanak se završuje u 5 1/4 sata, zatim je održana međustrukovna sjednica, uz izvješće druga Adolfa Mucka iz Kotora.

Drug Muck referiše o stvarnom ujedinjenju radničkog pokreta u Jugoslaviji.

1. Sve strukovne organizacije biraju do 10 članova, jednog povjerenika, preko 10 članova, 1 preds. tajnika i blagajnika. Svi povjerenici i Uprava sačinjavaju Mjesno Radničko Sindikalno Vijeće — ovo se konstituiše tijelom Izvršni Odbor, koji se sastoji od predsjednika, podpredsjednika, taj. i blag. i četiri člana nadzornog odbora.

2. Svi organizirani politički članovi, biraju na godišnjoj glavnoj skupštini Izvršni Odbor, političke organizacije od 1. preds. 1. podpredsjednika, 1. tajnika i 1. blagajnika, te dva člana nadzornog odbora.

Članske knjižice strukovno organiziranih ostaju u sahrani, kod blagajnika.

Starim članovima knjižice se zamjenjuju besplatno.

Sjednica završuje u 5 3/4 sata večer.

Tajnik
Marinović A.

Predsjednik
F. Fabian

Zapisnik

Odborske sjednice održane dne 1/4 — 1920. u 4 1/2 sata posl. podne, prisutni svi odbornici, drug Muck Adolf iz Kotora, na poziv odbornika prisutan, kao privremeni Okružni sekretar, za Boku kotorsku.

Dnevni red:

Pokret radnika, Vojno pomorskog arsenala. Drug Pastrovichio izvješćuje, kao povjerenik i u ime ostalih povjerenika radnika u arsenalu, o položaju radnika, klasifikaciji, sabotazi i, u opće izigravanje »Protokola Sporazuma« od strane Uprave arsenala. Poslije odulje debate, Okružni sekretar, drug Muck, predlaže da se odašalju dva brzojava u Beograd pri Radničkoj Komori, drugi Centralni S. M. R. J. Predlog druga Mucka bi primljen, te su upućena dva brzojava, sa slijedećim sadržajem:

Radnička komora

Beograd.

Pokret arsenala stigao u čorsokak, usled nerazumevanja Uprave poduzeća, koja sabotira rešenje Ministra Vojnog i Mornarice, što izaziva ogorčenje uposlenog radništva, koje je stiglo, vrhunac uzbuđenja. Tražimo, da sporazumno sa nadležnim, odašaljete jednu komisiju, u smislu Vaše predstavke 12 i 14 marta, bez oklevanja. Pododbor Metalaca Tivat.

Upravi Saveza Metalaca — Narodni Dom — Beograd.

Uzbuđenje radnika arsenala, usled neprestanih šikanacija može uroditi zlim posledicama, stop.

Uložite kod Radničke Komore zahtjev, da se odašalje komisija nadležnih.

Javite ishod.

Metalci Tivat.

Sjednica završena u 5 1/2 sati večer.

Tajnik
Marinović A.

Predsjednik
Fabian Franjo

Zapisnik

Glavne godišnje skupštine Mj. R. S. V. u Tivtu od 2. aprila 1920, u 4 1/2 sata pos. p.

Dnevni red:

1. Izveštaj tajnika (A. Marinović)
2. „ blagajnika (V. Krasan)
3. „ Biranje novog odbora
4. Organizacija i taktika (A. Muck)
5. Eventualie

Prisutno: 200 članova.

1. Izveštaj sekretara — A. Marinović.

Odbor za pokretanje org. konstituisao se je 28. II 1919. Na javnoj skupštini 7. III 1919, izabran je drug August Marinović, za delegata na zaključnom kongresu Dalmatinskog O. R. S. koji je zaključio priključenje jedinstvenoj Organizaciji C. R. S. V. Jugoslavije u Beogradu.

1. Maj je proslavljen sa potpunom obustavom rada, zborom i povorkom, kasnije nekoliko dana usljedilo je uapšenje druga Ostroškog, koji je kao vojnik na 1. maj referisao o značaju prvoga Maja, te je isti zbog toga odsjedio 3 mjeseca u zatvoru.

10. VI. održana je sjednica odbornika, sa koje se poslao protestni akt, na Ministra Vojnog i Mornarice, preko Radničke Komore u Beogradu, a to radi otpusta radnika iz arsenala.

26. VI. Biraló se u arsenalu za svako odelenje po 1 poverenika, svega 4.

21. VII održan je dvosatni protestni štrajk i u 10 sati protestni zbor radnika arsenala, protiv nerada konferencije mira i protiv blokade Rusije.

5. VIII. Osniva se Biblioteka organizacije, sa knjigama koje su nabavljene u Socijalističkoj knjižari «Napred» u Sarajevu po drugu Ostroškom.

18. VIII. Prigodom dolaska čuvenog reakcionara ruskoga Grofa Bobrinskog i comp. u Kotoru, bili su zatvoreni neki naši drugovi i Radnički Dom u Kotoru demoliran, usled čega su drugovi podružnice Tivat učinili protest na kot. pogl. da se zatvoreni drugovi pušte na slobodu i dadne dostojna zadovoljština, sakupili smo 204,50 kr. dobrovoljnih prinosa, za Obitelji uapšenih drugova. Na učinjen protest, morali smo odgovarati 6 drugova i 1 drugarica pred okružnim sudom, gdje smo bili riješeni.

2. 10. na konferenciji članova o nesnosnom stanju radnika u Arsenalu, dolazi pri referatu druga A. Mucka o našoj štampariji «Tucović» žandarmerija u Domu, kašnje vojska, koja izvrši premetačinu u stanu org. 6 drugova odvedeni su ispraćeni sa jednim vodom vojnika, nataknutim bodežima, na Komandu Mjesta, gdje su nakon dva sata preslušavanja pušteni na slobodu. Još ne bijasmo sa time riješeni. Oružnički stražmeštar u Tivtu tuži 6 nas na broju kotarskom sudu u Kotoru, gdje je istraga provedena u četiri navrata protiv nas, ostala bez rezultata.

15. XI. dolazi naređenje kot. pogl. u Kotoru, kojim se naređuje zatvaranje Doma i zabrana djelovanja org. protiv toga naređenja uložen je utok, kojeg je Pokrajinska vlada odbila 27. III. čim stigne delegat Pokraj. Sind. Vijeća iz Splita, podnet će se utok na Ministra unutrašnjih dela u Beogradu.

Nakon usljeđenog naređenja o zatvaranju Radničkih Domova, podignuta je optužba sa strane Kot. pogl. kotarskom sudu, protiv članova uprave, organizacija Tivat i Kotor, u kojoj optužbi se nas optužuje, da u org. imamo stranih državljana, da smo boljš. i. t. d. koja parnica još nije dovršena.

29. XII. Predaja memoranduma radnika arsenala, Upravi preduzeća, u cilju poboljšanja ekonomskog stanja.

1. 1. 1920. Okružna konferencija u Kotoru, izvještaji org. bolesnička blagajna, i biranje privremenog Okružnog sekretara, gdje je izabran drug A. Muck iz Kotora.

15. I. Usled nepovoljnog odgovora Uprave arsenala, izbio je štrajk, koji je dovršen 17 u 11 sati pr. p. nakon održanog zbora, i nakon što je Uprava pristala na zahtjev radnika, da se odašalju dva delegata u Beograd (Marinović i Grunbaum) da interveniraju preko Radničke Komore i Centrale Saveza, kod Ministra Vojnog i Mornarice.

29. I. Pri povratku delegata, zabranjen je prijavljeni javni zbor radnika.

2. 2 Okružna konferencija Partije u Kotoru, osnivanje org. izbori, sudjelovanje dvogodišnjici streljanih mornara.

11. II. Sudjelovanje na groblje, prigodom dvogodišnjice strelanja mornara, koji se podigoše proti produljivanju ratnih pustošenja. Prisutno od naše podruž. bilo je 150 drugova, sa glazbom i vijencem na čelu.

23. II. Sankcionisan je privremeni Okružni sekretar, na Plenumu C. S. i P. V. Jugoslavije u Beogradu.

27. III. Utok odbiven u pogledu zatvaranja Doma.

Kretanje članova

Mart 1919	198	Januar 1920	20 čl.
April „	220	Februar „	185 „
Juni „	200	Mart „	preko 300 „
Juli „	200		
August „	210		
Septembar „	119		
Oktobar „	70		
Novembar „	50		
Decembar „	20		

2. Izvještaj blagajnika (Krasan)

Prema prilogu, izvadak iz Glavne knjige u kratko za pojedine mjesec, od početka djelovanja organizacije 1919 god.

	Prihod:	Rashod:
Mart april i maj	K. 6155.10	4234.05
Juni	849.50	1195.90
Juli	1241.50	507.70
August	1370.50	1687.10
Septembar	472.50	178.00
Oktobar	471.00	215.10
Novembar i decembar	393.50	1507.80
Januar 1920	3035.00	3601.80
Februar „	485.00	589.00
Mart „	20.00	90.00
Svega	<u>14.493.60</u>	<u>13.806.45</u>
od toga rashod	<u>13.806.45</u>	
Saldo 1. aprila 1920	<u>687.15</u>	

3. Biranje novog odbora

A. Marinović predlaže ovu listu	Fabian Frano prima se
	Lipovac Dušan „
	Pastrovichio Gino „
	Marinović August „
	Grünbaum Josip „
	Sindik Tripo „
	Radošević Anton „
	Brenčić Silvio „
	Kolenc Anton „
	Sindik Mato „
	Bogdanović Ivo „
	Jurčić Viktor „

Pri svršetku biranja uprave, dogje žandarmerija u prostorije gdje se održavala Godišnja skupština, u istoj zgradi u prizemlju gdje se nalazi Radnički Dom, da nam je skupština zabranjena. Na naše reagiranje, oni nam pokazaše telefonsku obavijest koju su dobili od Upravitelja kot. pogl. da se skupština ne smije održati, te da se u isto vreme i Dom zatvori, inače da će upotrebiti silu, još u svijetu nečuveno, da se jedna godišnja skupština zakonito prijavljena, zabranjuje. Još je imao drug Muck, koji je bio prisutan kao gost, da referiše o org. taktici, kao 4. tački dnevnoga reda i 5 eventualie. Drug Muck poziva prisutne drugove, sa par jezgrovitih riječi da se mirno razigju i rekne da nije daleko dan, kada ćemo biti pozvani da obračunamo sa našim protivnicima koji nam diktiraju silom jednog malog broja, nad velikom većinom, od njih lijenivaca, koji hoće da jašu još i dalje na našu grbaču.

Masa se mirno razišla, samo su ostali na okupu članovi odbora i poverenici u stanu Radničkog Doma. Drug Muck govori u prisustvu članova odbora starog i novoizabranog, također i prisutnosti poverenika, o organizaciji i taktici. Drug Marinović govori pri eventualie, za pripreme glede Prvog Maja.

Zatim se prelazi na konstituisanje novoizabranog odbora, što slijedi ovako:

Predsjednik	Fabina Frano
Podpredsjednik	Kolenc Anton
Sekretar	Jurčić Viktor
Zamjenik	Marinović August
Blagajnik	Sindik Mato
Zamjenik	Sindik Tripo.

Dva člana bez funkcija (kao pričuva)

Radošević Anton
Bogdanović Ivo

Nadzorni odbor: (Finansijska kontrola)

Lipovac Dušan
Pastrovichio Gino
Grünbaum Josip
Brenčić Silvio.

Skupština se završuje u 6 1/2 sati pos. p.

Tajnik
Marinović A.

Predsjednik
F. Fabian

ZAPISNIK

Konferencije M. R. S. V. u Tivtu održane 13. aprila 1920, u 4 1/2 sati pos. p. prisutno 250 drugova, prisutan drug Maksimović iz Splita i drug Muck iz Kotora.

Dnevni red:

1. Referat pokrajinskog sindikalnog sekretara
2. Eventualija.

Drug Marinović otvara konferenciju i daje riječ drugu Maksimoviću

O strukovnoj organizaciji

Marx »Proleter i svijet zemalja ujedinite se« to je naša parola, što smo mi i što hoćemo? Ovo stotinu godina razvijanja klasne borbe, i mi dolazimo među Vama, da Vas uputimo, kako da tu klasnu borbu vodite i organizaciju, da bi ste se što uspješnije borili, protiv kapitalističke najezde.

Proletarijat se već u mnogim krajevima emancipirao, a negdje postao i jedini politički faktor u državi, t. j. on se potpuno ...

Nužnost organizacije, već stari ljudi su se organizovali, opštine, kneževine, carevine, ali napretkom stvaraju se dve organizacije, sa jedne strane izrabljivači, sa druge strane bespravni radni narod, prve takove organizacije i borbe kršćanstva; borba za slobodu i ravnopravnost. — Nova moćna organizacija je modernim razvojem svijeta, sa jedne strane moderni kapitalizam, s druge strane moderni radnički proleterski pokret, koji se bori za stvaranje jednog boljeg i pravednijeg društvenog poretka.

Nacionalno oslobođenje, umesto da nam donese slobode, rada i hljeba, donelo nam je tamnice i kuršume u telo, akošto tražimo i zahtjevamo na ulicu i nadležnim, — kako da se oslobodimo? Organizacijom i jačanjem naše svesti, mi će mo se osloboditi i osnovati bolje i pravednije odnošaje u društvu. — Budućnost je naša, mi ujedinjeni i moćni, prelazimo na stvaranje društva slobodnih i jednakih ljudi. U svojim organizacijama moćno vezani uz ostale dru-

gove cele naše zemlje i celog sveta, radnička klasa ima pravo i dužnost, da ravna sudbinom sveta, koji je plodan i dostatno prostran, da nas sve učini sretnima i zadovoljnim. Radnička snaga je diljem celog sveta iznela velebne pobjede, koje su stanice na put, k stvaranju konačnog našeg cilja. Sama sloga radnička, može da dadne snage i života, našem pokretu i našim sindikatima; dok sindikati, koji nemaju moralne i materijalne potpore radničkih masa, nespособni su da vode uspješnije borbe. — Organizacija nek nama bude sve, jer jedino preko organizacije, možemo da dobijemo ono, što nam je nužno za život, kao i za bolju budućnost. — A. Muck, zaključuje reč i poziva prisutne drugove na miran razlaz. Nakon održane konferencije članova, bijaše održana konferencija radioničkih povjerenika, pododbora saveza metalaca u Tivtu. — prisutni 25 u 3 1/2 sati posl. podne.

Drug Maksimović tumači dužnost poverenika.

Statistički podatci.

Sekretar okružja.

Delegati za kongres, zaključak plenuma, Pokrajinskog Izvršnog Odbora u Splitu, da Boka pošalje tri delegata, od kojih 2 za Sindikalni a 1. partijski kongres. Svaki član da priloži u tu svrhu po 10 kruna. Predlog druga Mucka, uzevši u obzir nesnosne ekonomske prilike radnika, da se odbaci predlog, da svaki član dadne po 10 kruna, već da se ostavi na slobodnoj volji svih članova, koliko da prilože za delegate na Kongres. —

Prima se.

Prvomajska proslava!

Materijal za agitaciju, primit će se iz Kotora. — Ostalo će se urediti prema prilikama.

Referent, prama prilikama, obratiti ćemo se Sarajevu.

Konferencija je zaključena u 7 sati večer.

Tajnički zamjenik

Predsjednik³⁹

Marinović A.

Mjesna organizacija

Socijalističke Radničke Partije Jugoslavije (Komunista)

Tivat

Mjesno Radničko Sindikalno Vijeće

Tivat

(Pečati su izrađeni na latinici i cirilici — primjedba K. M.)

³⁹ Zapisnik skupština i odborskih sjednica se ovdje prekida. Međutim, iz koncepta pod naslovom »Izvadak iz knjige Zapisnika skupština i odborskih sjednica« koji je rađen 1921. godine, nalazi se i tekst okružnice, koju je 12. V 1920. godine pisao Antun Matković. Sve to upućuje na činjenicu, da je Zapisnik vođen do 1921. godine, ali su daljnji listovi istrgnuti.

Drugovi!

Mi se nalazimo pred izborima za opštine i u tim izbornim borbama imamo da učestvujemo kao radničke Organizacije i kao Socijaliste, mi idemo u tim borbama da istaknemo naš program koji ne predviđa niti obećaje radnom narodu Slobodu i ekonomsku jednakost u današnjem kapitalističkom društvenom poredku, već u izbornoj agitaciji smatramo za nužno da obavestimo široke mase radnog naroda sa našim revolucionarnim programom i da im objasnimo da samo potpunim osvajanjem vlasti, narod može da svojom si sudbinom upravlja.

Za namaknuti potrebna finansijska sredstva za agitaciju, štampanje letaka i brošura, putovanje agitatora i referenata; centralne instance našeg pokreta u Beograd preporučuju da svi organizovani radnici prilože za izborni i agitacioni Fond po jednu dnevnu zaradu (šihću) a napose da se kod ostalih pristaša i prijatelja našeg pokreta sakupljaju dobrovoljni prinosi.

I ovaj put kao i uvek dužnost je sviju nas u TIVTU da se odazovemo pozivu našeg C. R. S. V. J. i S. R. P. J. (Komunista) i da svim svojim silama poradimo za pobjedu SOCIJALIZMA koja je neminovna i izostati ne može.

NAPRED ZA SOCIJALIZAM!

Tivat 8. marta 1920.

Fabian Franjo⁶⁰

Svim Organizacijama

Socijalističke Radničke Partije Jugoslavije (Komunista)

U

BOKU — KOTORSKU

Prma pisanju naše štampe, nam predstoje izborne borbe za Opštinska tijela već polovinom ili koncem mjeseca aprila; u tim borbama moramo da učestvujemo po upustvima, koja su odštampana u svim drugarskim listovima naše partije pod naslovom «Rukovodna Načela za Opštinske Izbore».

Da u tim borbama učestvujemo i imadnemo uspjeha, treba da sprovedemo svestranu agitaciju i propagandu u cilju pokretanja što većih masa radnog naroda na selu i varoši, moramo osnivati nove organizacije naše partije, tamo gdje ih do sada nije bilo; nužno je više pretpostavka ispuniti, koje djelomično ovdje iznašamo.

U prvom redu od preke je nužde da se Organizacije koje postoje ili nijesu obnovljene nakon poslednjeg progona, reorgani-

⁶⁰ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21. Broj 1.

zuju, birajuć nove odbore u koliko nijesu izabrali do sada, da te organizacije L. j. njeni članovi redovno prate pisanje naše štampe, a osobiti pisanje centralnog organa »Radničke novine« iz Beograda, na koje svi Radnički Domovi bez izuzetka moraju biti predplaćeni.

Održavati česte sastanke članova partije, na kojima se ima raspravljati dnevna pitanja i politička situacija, čitati i objašnjavati »Rukovodna Načela za Opštinske izbore«, partijski privremeni Akcioni Program širiti socijalističku štampu među radnicima i seljacima, agitovati za našu partiju za Socijalizam neprestano, crpeći materijal iz današnjeg bijednog stanja radnika i seljaka, proletarijata u obšte.

Nedjeljom i praznikom održavati sijela i sastanke po selima i zaselcima na kojima svesniji i sposobniji drugovi imaju da tumače naša nastojanja i ciljeve da današnje nesnosno stanje ublažimo i da revolucionarnom borbom dovedemo čovječanstvo (radni narod) iz kapitalizma, koji je izvor svih društvenih zala, u blagotvorni Socijalizam gdje svak koji radi ima pravo da živi kako pripada čovjeku.

Veze sa sekretarijatom i sa centralnim instancijama pokreta moraju biti redovne i tijesne, bez prekida, obračuni i izvještaji se moraju točno slati, jer tamo gdje organizacije ne postoje, nije moguće i dopustivo da se istaknu kandidacije naše partije.

Sredstva za tu akciju, mora svaka organizacija da si sama stvori a da to postigne ima više načina koja se opet mogu posebno ili sva upotrebiti, kao n. pr. da svaki organizovani radnik doprinese po jednu dnevnu zaradu, ostalo da se sakupi dobrovoljnim doprinosima ostalih naših pristaša, i prigodnim zabavama u korist »Izbornog i Agitacionog Fonda« o tim prihodima Organizacije moraju voditi strogog računa i ne izdavati taj novac u druge svrhe.

Za tehničku stranu izborne borbe izvesti, nužno je sastaviti spisak svih organizovanih radnika i naših pristaša i onih za koje se nadate da će svoj glas dati našoj partiji. Spisak ima biti sastavljen po azbučnom redu, ima sadržati ime, zanimanje, godinu i obitavalište imenovanog.

Pravo glasa imade svaki jugoslavenski državljanin koji je navršio dvadesetu godinu života, a stanuje jednu godinu u opštini gdje hoće da glasa. Za slučaj da jedna organizacija obuhvaća dvije ili više opština ona mora da izbornu borbu podijeli se na odnosan broj sekcija, koje posebno će da vode spiskove, agitaciju itd. . . . te potrebuje svoje vlastite izborne fondove, ako je tehnički sprovedivo. sasvim naravno da dotična sekcija posebno izvešćuje okružni sekretarijat i podnose obračune i spiskove.

Do 15. aprila dostavite nam spiskove i označite visinu sakupljene svote za izborni fond, da bi smo prema tome udesili opšte držanje i po mogućnosti dobavili jednog sposobnog druga sa strane kao referenta i agitatora, koji, prema vijestima sa centrale, može doputovati samo na naše troškove.

Čim budu izbori, spiskovi dotičnih opština objavljeni i stavljani glasačima na pregled, imate da iste prepisete i usporedite sa spisakom naših pristaša, za slučaj da koji drug nije unešen u spisak toga imate izvestiti i uputiti da odmah reklamuje svoje pravo glasa (kroz osam dana) i time da bude naknadno unešen u opštinski spisak, što mora da svaki lično učini jer to nije moguće preko organizacije. U tom poslu treba agilnosti i samopožrtvovanja svih drugova, svak je dužan u interesu opšte stvari da doprinese neke žrtve.

Mi smo sigurni da će te ovo izvršiti, dok ostale podatke će mo susledno slati i upućivati vas prema potrebi, vi možete da tražite objašnjenja za slučaj da vam što nije dovoljno jasno, ali u prvom redu treba izgraditi organizacije i nastojati da k njoj pristupe svi organizovani radnici i seljaci te svi oni koji se smatraju socijalistima.

Naša partija i mi, od uspjeha izborne borbe ne očekujemo niti možemo očekivati ostvarenje naših ideja, ali izbore moramo upotrebiti jedino kao sredstvo za revolucionarno pokretanje masa i njihovo vaspitanje, što znači korak napred prema Socijalizmu.

Na izborima moramo to svima jasno kazati, da mi ne težimo za mjesta u opštinskim odborima i parlament, već da tamo idemo da razgoličimo buržoaziju i kapitalizam i da tamo rušimo ovo trulo društvo spravljajući teren za vlast proletarijata (radnog naroda), za vlast potpunu dati u ruke Sovjeta radnika, seljaka i vojnika.

Napred drugovi za socijalizam!

Napred neustrašivo do potpune pobjede!

Kotor 21. Marta 1920.

Za Okružni Sekretarijat
Socij. radničke partije Jugoslavije (Komunista)
za Boku — kotorsku
Adolf Muck⁶¹

Okružna konferencija, od 10. X. 1920. u 10 sati.

Prisutni: Božo Radanović, Marko V. Gregorić, Andro Lješević, August Marinović, Ivo Maslovar, Petar Andrić, Antun Matković, Ivo Matković, Ilija Jelavić, Emil Nikolić, Tripo Muck, Vicko Grüner, Jovanović, Radanović Božidar.

Dnevni red:

1. Izvještaj Okružnog sekretara (ref. A. Muck)
2. Jačanje sindikalnih partiskih organizacija
3. Izbori za Ustavotvornu skupštinu, akcija partije i sindika . .
4. Kandidaciona lista

⁶¹ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

5. Oblasna konferencija u Splitu
6. Centralni izborni fond
7. Razno

Muck. I. izvešćuje o stanju pokreta u Boki, koji je usled progona i zatvaranja »Rad. Domova« ipak se obdržaje uprkos svih progona. P. R. S. V. u Splitu saziva pokr. konferenciju sindikata u Dalm. u kojoj će se raspravljati o političkoj situaciji. Radnici! ovde su zborovi i sastajanja zabranjeni; usled toga se saziva sind. konf.

Čita cirkular C. P. V. H. P. J. za agitaciju i propagandu izbora za ustavotvornu skupštinu. Za sakupljanje za izborni fond, za obdržavanje zborova i sakupljanje dobrovoljnih prinosa, za izborni fond. Mi smo pitali od Pogl. da nam povрати ključeve »Rad. Domova«.

Marko Gregorić izvešćuje o Paštroviću, da je situacija povoljna. **Radanović Božidar** izvešćuje, da u Grbalj situacija je tek počela se razvijati, koja osobito napreduje među omladinom. U Grblju je potrebna jedino agilnija agitacija. Zborovi bi se morali sazivati, a ako to nije moguće, tad se moraju iskorišćavati, protivnički zborovi. **Muck** glede zborova, prema dopisu V. Srzentića, jedan agitator će proputovati celu Dalm. a osobito preporuča mesnim drugovima, da rade u svom delokrugu.

2. Muck. Sind. organizacije postoje u Kotoru i Tivtu, uprkos svim progonima dok u Ercegnovi, su se privremeno zatajile, ali koje se mora u najkraćem roku podići. Sindikalne organizacije u varoši, su prve socijalističke snage, na kojoj se gradi temelj revolucionarnog duha. Preporuča drugovima u Ercegnovomu, za rad, kojeg treba da unapred rade, na ponovno podizanje sind. org. u Ercegnovomu. Partijski pokret u Dalm. je od vlasti zabranjen i uprkos svemu tome, komunističke org. u Dalm. postoje. čitira kako su org. pred 1905. god. u Rusiji postojale, koje u današnjem stanju i mi se moramo služiti, koje nakon priznanja naše partije, kao legalne od strane vlasti, treba nam samo postaviti javne org.

3. Muck. Iskorišćavanje izborne akcije prema odlukama Vukovarskog kongresa, naša partija ima uzeti učešća u izborima, te obavestiti široke Rad. mase, sela i varoši, te im prikazati njihovo stanje. Mi izlazeći pred masama, moramo sa našim maksimalnim programom; diktatura proletarijata, a rušenje današnjeg buržoaskog poretka.

4. Muck. Kandidaciona lista za Boka Kotorska okrug, org. iz Kotora je predložila Marka N. Gregovića, iz Petrovca, nastaje debata u kojoj uzimlju učešća — Radanović, Gregović, Muck. Marinović. Muck predlaže, da prvi kandidat iz Boke bude Marko N. Gregović, ako se u slučaju ne primi, ima Petrovac drugoga kandidata odrediti. Drugi kandidat, Niko Lazarević, ako se slučajno ne primi, tada se ima javiti u Split samo jedan kandidat iz Boke. Jednoglasno se prima. **5.** Na Oblasnu konferenciju u Splitu, gde se ima sastaviti kandidaciona lista, za čitavu pokrajinu, ima se poslati jedan delegat, iz

okruga kotorskog, kojeg imaju financirati sve org. Za delegata predložen je drug Muck Adolf. Prima se jednoglasno.

6. **Muck.** Centralni izborni fond, prema cirkularu C. P. V. K. P. J. Mi u okrugu kotorskom, već smo odredili drugove, za sabirne arke. Sakupljeni novac, se ima do Nedelje 17. ov. mj. Okruž. sekretaru poslati, u Kotoru.

7. **Razno.** — ...

Zaključena u 11,50 sati pr. p.

sekretar

Antun Matković

Pred.

Petar Andrić, v. r.⁶²

Matković Antun u okružnici Mjesnom radničkom sindikalnom vijeću Tivat piše dana 12. V 1920. godine: »I mi u Boki moramo da uzprkos nedostatka veze sa pokrajinskim vijećem, čiji su članovi uapšeni i deportirani u utvrdi »Klis« uzprkos što su nam Domovi zatvoreni i vijesti usljed cenzure nepotpune moramo da neprestano i neumorno radimo na jačanju i širenju radničkog pokreta; na nami je dužnost pokazati ugnjetacima da nijesu vogje koje davaju pravac i inicijativu masi (radnicima i seljacima) već da masa kad su joj sve vogje ostranjeni ima još uvek neiscrpivo vrelo energije i snage za život i borbu, te u svako vreme ona može da nađe iz svoje sredine drugove sposobne za borbu u redovima kao i na čelu proleterskih jedinica, za čovječja prava, za komunizam.

Radnici i seljaci! Sada je čas iskušenja nastojmo da u ovoj borbi svojim samopožrtvovanjem i energijom pobjedimo reakciju, koja se nalazi pred smrtnim trzajima; da u tome uspijemo nužno je da vršimo svestranu agitaciju među još neobaveštenog proletarijata. Na posao drugovi, veliko djelo stoji pred nami, pripravimo se da nas ne iznenadi nepripravne.«⁶³

5. četa VI žandarmerijske brigade
Žandarmerija S. H. S. pomorskog arsenala TIVAT
Br. 10 Pov.
12. januara 1921. god.
u Tivat

prepis

KOTARSKOM POGLAVARSTVU
u KOTORU

Komunisti pomorskog
arsenala, naime njihova
urota.

Još nakon svršenih zadnjih izbora doznao sam bio, da su se komunisti bili nadali, da će odmah nakon izbora na Upravu Arsenala

⁶² HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

⁶³ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

sjesti i da su na neku ruku stanove i urede za svoje svrhe bili odredili, što sam već pod brojem 86 pov. od 7. decembra 1920. god. Kotarskom poglavarstvu u Kotoru izvestio.

Ovoj njihovoj nameri išao sam dalje u trag i nije bilo moguće onda, pa još ni danas ustanoviti iz kog izvora njihova urota potiče, samo je jasno, da se sledeće po Tivtu već javno govori i to:

Radnik arsenala Vicko Gverović imao bi upravu pomorskog arsenala preuzeti, a za njihovog posilnog, da je sadašnji upravnik pomorskog arsenala gosp. kapetan fregate Wutscher određen bio; strojograditeljski odelj imao bi preuzeti radnik Ivan Sokolić, a oni brodograditeljski već otpušteni radnik Vjekoslav Krashan, te dužnost blagajnika također već otpušteni radnik Ante Petković, a onu komandanta mesta u Tivtu Gustav Marinović.

Za kancelarije govori se da je kuća braće Staničića, a za njihove privatne stanove ona veleposjednika Miha Faža određena bila.

Dalje su bila određena jedna vješala na arsenalska vrata i to za žandarma Blaža Beškera, mornarskog vodnika Marina Pivčevića i druge žandarme arsenala.

Druga bi vješala imala doći na sokolskom igralištu za mornarskog potporučnika Baselli, kao upravnika sokola, i potporučnika Linića sadanjeg blagajnika pomorskog arsenala, a društvo »Sokol« ako bi se tom protivilo imalo bi se internirati. O pravom postanku ovoga govora pratim dalje trag, govor se je raširio i teško mu je na kraj doći.

Pomišljam opet, da je netko iz šale što izrekao, drugi opet k tomu što dodao i tako se dalje govor raširio, a opet na svaki način bilo je nešto istine i snovato.

Iz obzira na posljedice i opasnost, koja bi eventualno nastati mogla predlažem još za otpust slijedeća tri arsenalska radnika i to: Vicka Gverovića, koji pored ostalog ima i za zločinstvo krađe, počinjenog na štetu državnog odbora, sudu da odgovara.

Špiro Riđanović, koji se je sa Gustavom Marinovićem na zabiti mesta sastajao, ovoga očekivao i komuniste u svoj privatni stan na dogovore sakupljao.

Ivan Sokolić, jedan opasni i potajni elemenat, nalazio se je za vreme izbora u Crnoj Gori, te za ovo vreme nije mu agitacija amo poznata, a u ostalom vidi se i iz toga da veliko poverenje kod komunista ima i da je za upravnika strojograđevnog odelja bio određen.

Spisak preko pripadnosti triju navedenih radnika prilaže se ovom izvescu.

Mir i poredak u samom arsenalu, kao i u okolicu, nije ni najmanje poremećen, a radi otpusta zadnjih radnika ostali su jako u strah uterani.⁶⁴

⁶⁴ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

5 četa VI žandarmerijske brigade
Žandarmerija S. H. S. pomorskog arsenala TIVAT

Br. 116

7. februara 1921
u Tivat

DRŽAVNOM ODVJETNISTVU u Kotoru

Muck Adolf, Marinović Gustav i prisutni,
revolucionarni govor, odnosno pogibeljna pretnja.

U nedelju dneva 5. decembra 1920 god. opazio se je već od jutra tamošnji boljševički agitator konobar Adolf Muck, sa svojim pristašama Gustavom Marinovićem iz Stoliva, naokolo po Tivtu oblećati.

Dneva 9. decembra 1920 god. doznao sam na poverljiv način i to iz pouzdanog izvora, da je Muck rečenog dana posle podne, sakupivši nekoliko svojih pristalica iz Tivta i Lastve u prisutnosti Gustava Marinovića u krčmi Iva Stjepčevića u Donju Lastvu govor držao.

U koliko sam doznao, govor Adolfa Mucka bio je sledećeg sadržaja: Drugovi pobedili smo na svaku stranu, budite spremni i skladni za revoluciju, pa da primimo Vladu u naše ruke, meni su nudili 12 milijona kruna, da glasujem za njih, a ja nisam htio svoje drugove izdati.

Adolf Muck držao je govor nekoliko puta, a isto tako i Gustav Marinović. Ovi govori zbivali su se u jednome osamljenom i sa staklenim vratima zatvorenom prostoru krčme Iva Stjepčevića, jednog člana ovdašnjeg Sokola.

U prednjem prostoru krčme, kamo je istodobno i dućan Iva Stjepčevića, dolazili su i odlazili razni gosti, od kojih na njihov govor nisu naima ni pažnju obraćali, a sam mi je Ivo Stjepčević već onda dokazao, da je govoru okolo ukupno 18 osoba sudelovalo.

Jedini ondašnji poverljivi prijavitelj nije bio dostatan za sudbeni dokaz čina, a nije ni želio, sve iz straha eventualne osvete, da na javnosti dođe, te je prijava u ovom smislu dneva 10. decembra 1920. god. samo Kotarskom Poglavarstvu u Kotoru podneta.

Pošto su od 1. januara 1921. god. sva komunistička društva raspuštena, odnosno njihovi domovi zatvoreni, te pošto je i iz ovdašnjeg pomorskog arsenala viši broj komunističkih vođa otpušteno, odnosno iz kotara proterano, počelo se i o govoru Adolfa Mucka i Gustava Marinovića sve više govoriti.

Pored krčmara Iva Stjepčevića, koji o držanom govoru može dosta dokazati, navodim još kao svedoke Tona Grünbaum-a, pisera pomorskog arsenala, koji je zadnji govor mnogo pomivljije iz prednjeg prostora krčme, odnosno dućana, Iva Stjepčevića pratio Dalje sam istražio, da su govoru sledeći arsenalski radnici sudelovali i to: Špiro Riđanović, sada iz arsenala otpušten i nalazi se na Muo, Tripo

Petković iz Tivta, tri brata Petković, Ante, Roko i Ilija, Jozo Luković, Ivo Paović i otac zadnjeg Filip Paović, te Stjepčević Ante jedan stari i zavedeni arsenalski drvodelac, svi iz Donje Lastve.

Pored ovih bila su još jedan ili dva stranca, koji su za celo sa Muckom ili Marinovićem iz Kotora bili došli, te otpušteni i već iz Kotora proterani arsenalski radnik Petar Kolenc.

Svi gore navedeni arsenalski radnici, sem iznimkom starog Anta Stjepčevića, već su iz ovdašnje radnje pomorskog arsenala otpušteni i protjerani, a domaći stavljeni su pod redarstveni nadzor.

Komandir žandarmerijskog izloženstva
Narednik
Vladimir N. Milošević⁶⁸

Žandarmerijska stanica
Broj 110
16. Februara 1921. god.
Zelenika

Okružni sud u Kotoru

Vr 52/21

17

Kr. Okružnom sud Kotor

Na tamošnji poziv kr 52 od 9/2 1921. god. ustanovilo se, da je od komunističkih agitatora bio Gustav Marinović iz Stoliva namješten kao drvodjelac u državnom arsenalu u Gjenović, i neki Nikola Medak iz Metkovića ali žandarska ispostava arsenala, je pratila budnim okom njeva kažnjiva dela, i saopštivala presjedniku Fabianu, gdje su jednoga dana obojica bili otpušteni sa rada.

Brat otpuštenog Marinovića, Josep Marinović ostao je dalje na radnju u Gjenoviću i koliko se moglo ustanoviti on je preuzeo vodstvo od brata Gustava, zadatkom da utjerava sedmično određenu svotu novaca od prebrojeni radnika, za njihove propagandističke svrhe.

Nakon otpušta iz radnje nije se Gustav Marinović u ovom staničnom području mogao opaziti izvan jednoga puta, i to opažen je od žandarma ispostave u Gjenoviću, koja je imala zadatak da prati njegovu kretanju, istog dana njegova iskrcaja nije mogla ustanoviti gdje e spomenuti iskrcao, da li je u Zelenici ili Baošiću, a mogao se sastati sa svojim bratom odnosno drugovima.

Od drugih zaposlenih radnika u Gjenoviću u koliko se doznalo nije su se ogriješili pa bilo okakvom zločinu po kaznenom zakonu, već jedino su svi u knjizi zapljenjenoj od Josipa Marinovića koja je predata tamošnjoj vlasti. Navedeni radnici građevnog odela bili su usljed njihove manje izobrazbe od dvaju Marinovića i rečenog Medaka zavedeni, koji su njihovim uputama podlegli.

Komandir stanice narednik
Simo A. Pjevalica

⁶⁸ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{13}$.

Zandarmerijska stanica
Broj 79
17. Februara 1921. god.
u Stolivu

Okružni sud u Kotoru
Vr 52/21

14

Okružnom sud Kotor

U vezi naređenja Okružnog suda u Kotoru Vr $\frac{52/21}{12}$ od 9/II.

t. g. te nakon provedenih izvida po tit. naredniku Marku Cvrliji javlja se, da je ustanovljeno od Iva Stjepčevića iz Donje Lastve, da je vođa i organizator komunista Adolf Muk i Gusto Marinović dne 5/12 1920 god u krčmi Iva Stjepčevića pok. Filipa u Lastvi Donjoj tu sakupljenom i pozvanom narodu govorili »drugovi budimo spremni jer nije daleko čas, kada ćemo morati i krv lijevati da preuzmemo kormilo ove države u naše ruke.«

Nadalje ustanovilo se, da je Gusto Marinović u 1920 godini, dan i mesec nije moguće tačno ustanoviti, putovao u svrhu komunističke propagande u Beograd, Vukovar na kongres III Internacionale i u Ljubljani od kuda je donosao upustva, boljševička pravila, brošure spise i novine koji predmeti bijahu istom sa strane ove stanice dne 5/I. t. g. zaplijenjeni i sa prijavom Kot. poglavarstvu u Kotoru dostavljeni.

Proti boljševičkom vođi i organizatoru Božidaru Radanoviću, Vicku Gveroviću, Špiru Ridanoviću, Ivanu Sokoliću i drugim radnicima u području ove stanice nije se ništa pozitivno ustanoviti moglo.

Komandir stanice
tit. narednik
Jakob M. Pavlinić

Zandarmerijska stanica
Broj 188
12. marta 1921 god.
Petrovac

Kotarski sud u Budvi
Ks 25/21

1

Kr. Kotarskom usud u Budvi

T. Muck i A. Matković
osumnjičeni komunističkom
propagandom.

Jučer mi je priklopljeni list uručila jedna veoma pouzdana i vjerodostojna osoba, koje ime nemogu nikako otkriti, a to obzirom na njezinu ličnu sigurnost i druge posljedice, koje bi iz ovoga mogle proisteći. Dotična je osoba ovaj list dne 11/III. 1921 godine našla na jednome poljskome putu u neposrednoj blizini mjesta Petrovca;

list je napisan ćirilicom sa običnom olovkom a isti glasi slijedeće: »Dragi drugovi! Evo već dva mjeseca, od kako su nam u zatvoru drugovi Adolf Muck, B. Radanović i A. Marinović, po više ovoga smo imali još 2 u zatvoru po petnaest dana i 5 drugova su nam šupirali. Sve ovo smo izdržali sa velikim troškovima, koje nam je nemoguće namaknuti iz ovog malog mesta. Imamo već 12 hiljada kruna troška, te smo se kod raznih udužili. Dragi drugovi obraćamo se na Vas s molbom da nam pomozete da prebrodimo ovu krizu! Uz drugarski pozdrav. T. Muk A. Matković, pošaljite po istome na adresu Tripo Muk Kotor. (Original pisma je sačuvan — primjedba K. M.)

Na priklopljenom listu potpisani T. Muk je brat poznatog pokretača, vođe, organizatora komunista i agent protudržavnog rada u Boki Kotorskoj Adolfa Mucka p. Fridriha iz Kotora te nije isključena mogućnost, da on sada prikriveno i potajno djeluje oko komunističke propagande u ovome kotaru, jer se njegov brat Adolf Muck sada nalazi sa družinom u zatvoru kr. okružnog suda u Kotoru.

Pokretač, vođa, organizator komunista i agent protudržavnog rada u Boki Kotorskoj Adolf Muck p. Fridriha dolazio je jedan put neizvjesnog vremena godine 1920 u Petrovac za agitatorne svrhe, ali je isti od patriotističkog pučanstva bio napadnut i potjeran tako da je doživio jedan »fiasko« i nije mogao sa nitkim doći u agitatorni kontakt.

Sa strane ovdašnjih komunističkih vođa Marka Nika Gregovića i Sava Krsta Vukotića iz Petrovca kao i njihovih drugova iz mjesta i okolice nije se u zadnje vrijeme opazilo nikakovo propagandističko djelovanje o komunizmu ili inače.

Poduzeo sam svestrane i najpomniji izvide, e bi sam saznao kroz koga i kome je uručen spomenuti list, ali uza sve to nijesam mogao doći ma niti do najmanjeg uspjeha u tome pravcu; nu ipak naslućujem, da je list poslan iz Kotora po nekom možebitnom ulakru na kojega od vođa ovdašnjih komunista, te možda ga je zadnji izgubio i tako ga je dotična osoba našla na spomenutom mjestu.

Priklapam nađeni list originalno, a u ovome ću pravcu i dalje izvide voditi te pozitivni uspjeh istih svojedobno gornjeme naslovu prijaviti.

Komandir stanice narednik
Mate M. Bebić

u tamnicama Okružnog suda
Kotor 2 Februara 1921

Vr 52/21

Prisutni

kot. sudac Dabinović
kanc. pom. Belohradsky

5

Izveden iz izbe osumljenik Adolf Muk pok. Fridriha i majke Regina Maraković, od god 28, rodom iz Kotora, rimokatolik, oženjen bez

poroda konobar, bez imanja, pismen, prekršajno poročan, te opomenut u smislu § k 99 k. p. izjavlja:

Ja se ni najmanje ne čutim odgovornim za učine koje me se prijavljuje, jer ako sam počinio utužene učine, počinio sam ih prije nego li je bila izdata Ministarstvena naredba od 29/XII 1920 kojom se ukidalo djelovanje komunističkih i radničkih organizacija.

Ja kao okružni sekretar centralno radničkog sindikalnog vijeća Jugoslavije obilazio sam po Boki gdje su naše organizacije te sam se smatrao u pravu da na poziv pojedinih organizacija, njima dadem potrebita razjašnjenja, jer je naša centralna instancija i organizacije bila su priznata od države.

.....

Adolf Muck

u tamnicama okružnog suda
Kotor, 2 Februara 1921

Vr 52/21

Prisutni

kot. sudac Dabinović

kanc. pom. Belohradsky

6

Izveden iz izbe osumljenik: Marinović Augustin Andrijin i majke Marije Kijepolić, rodom iz Stoliva, od god 28, katolik, neoženjen, stolar, pismen, neporočan, bez imanja, te opomenut u smislu § 199 k. p. izjavlja:

Ja u istinu sam komunista te pripadam jednoj partiji, pa stoga ako sam štogod učinio i radio, radio sam jedino u smislu zakona jer nas je država priznavala.

Kako rekoh ja sam komunista ali te partije ne postoje u Boki, već strukovna organizacija ili bolje da kažem komunističke organizacije ne postoji u Tivtu, pa stoga držim da sve ono što se u prijavi o meni kaže je izmišljeno i nema nikakvog oslona da me se tuži.

Strukovna organizacija priznata je bila od države i radi toga slobodno mi je bilo da toj organizaciji i pripadam i radim u njezinu korist.

Augustin Marinović

u tamnicama okružnog suda
Kotor 2 Februara 1921

Vr 52/21

Prisutni

kot. sudac Dabinović

kanc. pom. Belohradsky

7

Izveden iz izbe osumljenik Radanović Božidar Milivoja i majke pok. Marije Vrbica, od god 23, rodom iz Pelinava, srpsko-prav.

vjere, neoženjen, pravnik, pismen, bez imanja, neporočan, te opomenut u smislu § 199 k. p. izjavlja:

Nepripadam komunističkoj stranki, jer je nepostoji u Boki Kotorskoj, a branio sam izborni program komunističke partije u Jugoslaviji.

Idee koje sam propagirao, propagirao sam ih, kao što je bilo dozvoljeno i u ostalim pokrajinama Jugosl.

Idee koje sam propagirao bile su dozvoljene sve do 29/XII 1920, kad je minist. obznanom bila zabranjena svaka komunistička agitacija. I tvrdim da od objelodanjenja objave, nijesam ni u kojem slučaju ni usmeno ni pismeno propagirao komun. ideje.

Netačno je da sam pozivao narod na bunu i revoluciju, jedino objašnjavao sam da se današnji društveni poredak ne može izmjeniti parlamentarnim putem, već jedino revolucijom, ali kada većina Jug. naroda bude to htjela.

To su u ostalom i odluke komun. Vukovarskog kongresa.

Izmišljena je tačka prijave ondje gdje se kaže da sam ja zajedno sa Mukom i Marinovićem sačinjavao plan, na koji će se način da preuzme uprava arsenala.

Božidar Radanović

ZANDARMERIJSKO IZLOŽENSTVO SHS Pomorskog arsenala u Tivat

S P I S A K

preko dolje navedena tri arsenalska radnika, koji su kao opasni za opstanak države za njihov otpust iz ovdašnje državne radnje predlažu.

1. Vicko Gverović
 2. Špiro Ridanović
 3. Ivan Sokolić
12. januara 1921. god.
u Tivtu.⁶⁶

Zandarmerijska stanica

Pov. Broj 33

18. februara 1921.

Hercegnovi

Okružni sud Kotor

Na tamošnji zaziv br. Vr. $\frac{52/21}{12}$ od 9. 2. 1921. g. izvještuje se,

da je Adolf Muk pok. Fridriha poprilići nazad 6. mjeseci držao govor u »Radničkom Domu« u Hercegnovom, ali se nije moglo usta-

⁶⁶ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr 52/21.

noviti, da je što proti državi govorio budući da je to tajna skupština bez odobrenja vlasti održana, te njegove pristaše ako i jest što protivno govorio, neće ga sada da izdadu.⁶⁷

Okružni sud u Kotoru

Vr 52/21

dne 24. februara 1921

30

Prisutni

Kot. sudac Dabinović

kanc. pom. Belohradsky

Pozvan prisutni svjedok: Anton Matković Nikov od god. 28, rodom iz Lastve, katolik, neoženjen, postolar, u Kotoru, te opomenut po zakonu odnosno upitan kaže: »Ja sam bio do 26. aprila lanjske godine kao sekretar socialističke radničke partije Jugoslavije (komunista) te kao takav mogu reći da nijesam ništa čuo da bi koji od osumljenika radio proti državi niti bunio u svrhu da se ruši država.

Nije mi poznato da se spremao kakav tajni prevrat niti išta što bi moglo biti na štetu države.

I ja sam bio kad i oni uapšeni na temelju ministarstvene naredbe 29. XII. 1920 pa ni danas neznam zašto sam bio uapšen jer se u ništa nijesam ogriješio kao ni oni.

Nitko od nas pa ni osumljenici nije držao govore koji bi bio na štetu države, već se dakako agitiralo za izbore u zakonskim granicama kao što su i druge stranke to činile.

Držao se govor u Novembru lanjske god. pred opć. domom te je skupština usljed govora Radanovića bila raspuštena od polit. komesara, mislim da radi toga jer se spominjala Rusija.

Antun Matković

Okružni sud u Kotoru

Vr 52/21

dne 24. Februara 1921

33

Prisutni kot. sudac Dabinović

kanc. pom. Belohradsky

Pozvan pristupi svjedok: Čelanović Božo Jovov rodom iz Kovča, od god. 28, srpsko-pravosl. vjere, neoženjen, konobar u Kotoru, te opomenut po zakonu izjavljuje: Odmah netom se osnovala radnička

⁶⁷ HAD, Okružni sud u Kotoru, Vr $\frac{52/21}{24}$.

organizacija bio sam i ja upisan u nju kao radnik, a držali smo sastanke u gostioni Šmidt.

Ja sam tu malo ostao jer kad sam čuo da je netko između sakupljenih rekao: »tko je Hrvat neka se odreče hrvatstva, a tko je Srbin neka se odreče srpstva« i da se imaju čuvati njihove ideje i njihovu zastavu, ja sam istupio iz njihova društva, jer nijesam osjećao kao oni.

Meni se učinilo da oni hoće da radu proti državi i za to sam odstupio.

Kad sam bio na radnji u kafani »Dojmi« vidio sam kako Muk prima neke novine sa slikama od »Lenjina i Trockoga« te govorio da oni rade za radnike. Ja se nespominjem tko je držao govore u gostioni Šmita, znam samo da je bio najstari Muk.

Božo Čelanović.

MINISTARSTVU PRAVDE

BEOGRAD

Dopisom od 8. tek. mj. Br. Pres. 175/21. koji je stigao danas i prilaže se u prijepisu pod /1 priopćilo je predsjedništvo pokrajinske vlade za Dalmaciju ovom predstojništvu za pravosuđe prijepis brzojavke kotarskog poglavarstva u Kotoru, kojim se javlja, da su bili vogje i organizatori komunista u Kotoru Božidar Radanović, pravnik, Adolf Muck, konobar, Antun Matković, obučar, Gustav Marinović uapšeni od političke vlasti radi toga, što su javno na zborovima i pismom propagirali boljševičke ideje, pozivali narod na revoluciju i nasilno preuzimanje vlasti. Istim dopisom se je pitalo da se sudovnim vlastima dadu odmah shodne upute i da se obavijesti vlada o raspoloženom.

Kratkim putem mi je bilo rečeno, da je vlada odredila prama kotarskom poglavarstvu u Kotoru, da proti gorerečenim najprije postupa po tački 1 oglasa Ministarskog savjeta od 29. decembra 1920. Br. 29232, te da ih iza izvršene kazne udarene od poglavarstva predade sudu na kazneni progon.

Ovo je predstojništvo usljed toga uputilo državnim odvjetništvima u Dubrovniku, Kotoru i Splitu danas pod Br. VI 124/21 opću uputu, a državnom odvjetništvu u Kotoru pod istim poslovnim brojem posebnu uputu, koje se obe u prijepisu pod /2 prilažu.

Budući da nije isključeno, da Ministarski savjet nije imao na umu, da se komuniste radi istog djela proganjaju osim na temelju spomenutog oglasa od 29. decembra 1920. Broj 29232 još i po kaznenom zakonu, donosi se to do znanja Ministarstvu pravde s molbom za upute, ima li se ostati pri danim uputama.

Predstojnik za pravosuđe
Dr. Katalinić⁶⁸

⁶⁸ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravde Beograd.

Prepis brzojavke
Predsjedništvo Pokrajinske vlade

SPLIT

(Kotor)

Vođe i organizatori komunista Božidar Radanović pravnik, Adolf Muck konobar, Anton Matković obučar, Gustav Marinović uapšeni su radi toga što su javno na zborovima i pismom propagirali boljševičke ideje, pozivali narod na revoluciju i nasilno preuzimanje vlasti.

Pozivom na tamošnji otpis bres 7472 od 31. decembra slijedilo je uapšenje pak se moli za uputstva glede predavanja pomenutih kao i drugih, koji bi se eventualno imali uapsiti, sudu, jer sud nema nikakvih uputa kako se ima sa ovim licima postupati pak se je bojati, da bi od suda mogli biti odmah pušteni na slobodu, kao što se je to do sada dešavalo i to bi u velike kod naroda umanjilo prestiž vlasti i države da se puštaju na slobodu otvoreni zločinci koji rade i snuju državne prevrate. Poglavarstvo 57/red.⁶⁹

Državnom Odvjetništvu
(na ruke gospodina upravitelja)

KOTOR

Prma priopćenju od 18. tek. mj. predsjedništva pokrajinske vlade u Splitu bili su vođe i organizatori komunista u Kotoru Božidar Radanović pravnik, Adolf Muck konobar, Anton Matković obučar, Gustav Marinović uapšeni od političke vlasti radi toga, što su javno na zborovima i pismom propagirali boljševičke ideje, pozivali narod na revoluciju i nasilno preuzimanje vlasti.

U slučaju da gorerečeni budu sa strane političke vlasti predani sudu ili tom državnom odvjetništvu za kazneni postupak, predložite proti njima preistragu za zločin po paragrafu 58, 59, 65, 8, 68 kaz. zak. i određenje istražnog zatvora po paragrafu 175 br. 1 do 4. k. p., te proti zaključcima, kojima ne budu prihvaćeni predlozi državnog odvjetništva, uložite žalbu.

O stvari izvjestite svojedobno.

Predstojnik za pravosuđe
Dr. Katalinić⁷⁰

Državnom odvjetništvu
(na ruke gospodina poglavice)

Kako je poznato Ministarski je savjet oglasom od 29. decembra 1920. Br. 29232, koji je bio proglašen javnim plakatima, naredio osobite mjere proti razornom djelovanju komunista.

⁶⁹ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravde Beograd.

⁷⁰ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravde Beograd.

U slučaju da budu komunisti i sudu prijavljeni radi djelovanja, u kome se razabiru skrajnosti koga od zlodjela navedenih u paragrafu 58 do 75 kaz. zak. ili radi drugih zločina i prestupaka kažnjivih od suda predložite zavodnje predistrage radi odnosnih zlodjela i određenje istražnog zatvora, zastupajući uvijek strogu primjenu paragrafa 175 kaz. post.

U slučaju da ne bi bilo udovoljeno predlozima državnog odvjetništva, uložite svaki put pritužbu proti odnosnim zaključcima.

Predstojnik za pravosuđe
Dr. Katalinić s. r.¹⁾

13560/21

Ministarstvo Pravde

Br. 18639

Narodni poslanik g. Bogoljub Gavrilović tvrdi da se Boško Radanović, Adolf Muk i August Marinović nalaze u sudskom istražnom zatvoru u Kotoru, gde se nad njima ne vrši nikakvo isleđenje i ako su sudu predati još 27. januara ove godine.

Pita usmeni odgovor na sledeće:

1. Da li je Gospodinu Ministru poznato da se ovakvi slučajevi dešavaju i drugim mestima kao što su: Dubrovnik, Podgorica, i. t. d. t. j. da se ljudi ni krivi ni dužni liše slobode i drže mesecima u zatvoru bez ikakve istrage i time maltretiraju i muče i oni i njihove porodice;
2. Je li voljan da ovu stvar specijalno proveriti i odmah uzme krivce na odgovor zato što su mesecima držali i još drže nevine ljude u zatvoru bez istrage i dostojno ih kazni; a naredi da se nevini ljudi odmah oslobode, i
3. Je li voljan da upozori one svoje područne organe da ovakve postupke iznegavaju i svakog uzme na odgovornost i oštro kazni zbog ovakvih sličnih postupaka, koji su jedna očigledna i potpuna negacija pozitivnih zakona i građanskih i osnovnih prava.

Protiv Božidara Radanovića, Adolla Muka i Augustina Marinovića povedena je pri Okružnom sudu u Kotoru odmah netom sudu predani sudskoj vlasti na osnovu dostavljene prijave redovita predistraga između ostaloga zbog zločina veleizdaje i određen je protiv njih po zakonu obligatorni istražni zatvor. Ti su zaključci suda stali na snagu. Predistraga će na osnovu dokaznog materijala, koji se u predistrazi sakuplja, dokazati, da li je osnovano okrivljenje sadržano u prijavi i da li će se protiv njih podignuti optužba ili će ih se pustiti ispod suđenja. Protiv njih se dakle vrši isleđenje.

¹⁾ Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravde Beograd.

Isti je slučaj u pogledu okrivljenoga pri okružnom sudu u Dubrovniku.

Glede slučajeva u Podgorici sud je donosio blagovremena rešenja o postavljanju dotičnih okrivljenih pod sud, ali doista pretres im nije mogao brzo određen iz razloga, što je bilo krivaca u begstvu, te se želelo da se svima jednovremeno sudi. No, docnije prema tumačenju opšte sednice Kasacionog Suda, da se saučesnicima koji su u rukama suda može suditi bez obzira na odbegle, kojima se naknadno može suditi kad bude u mogućnosti. — kad budu uhvaćeni — pretres je urečen i njima je već suđeno.

Ne obazrev se na to, da su sudovi u suđenju neodvisni i da ja kao Ministar Pravde po stečenom iskustvu gajim neograničeno poverenje prema podređenim mi vlastima, po onome što je prije izloženo nemam razloga da postupim do zahtevu g. narodnog poslanika.⁷²

⁷² Arhiv Jugoslavije, Ministarstvo pravde Beograd.

Summary

Mato KAPOVIĆ

Thanks to the preserved originals of the minutes of the workers' organization assembly board, circular letters, police reports and hearings, political and trade union activity can be traced in the course of 1919 and 1920 first of all in the region of Tivat, partly Kotor, Petrovac, Grbalj, Lastva and Budva, as well as some other smaller places in the Bay of Boka Kotorska.

Though the minutes are only partly preserved, the period from 2nd Oct. 1919 to 1st April 1920 is missing, it gives us enough data to reconstruct the activity of the workers' organization and the social workers' party (communists) in Tivat.

The fact that the workers established their trade organization as early as on 28th Feb. 1919 points to the connection with the activities in the prewar period. Their delegate is present at the Regional Meeting in Split on March 25th 1919 and though the red flag was not allowed the 1st of May was celebrated by »the meeting, march and work stoppage.

The working class of Tivat shows much understanding for the families of the arrested and prosecuted comrades and protests against unlawful discharge of the workers at the military naval arsenal.

Noticing its international duty, it at the call of the Social Workers' Party (communists) and the Central Workers' Trade Union Council, organizes a protest strike as the sign of support to the revolutionary changes in U. S. S. R. and Hungary; there was an imposing meeting of over 400 workers.

Understanding, from the very beginning of its organizing and activity, that the actions of various bourgeois parties might by stressing national feeling cause harm, the Social Workers' Party (communists) pointed out to the workers that it was not possible to belong to the true workers' movement and a bourgeois party or national organization at the same time.

In memory of the comrades who rose against the war and tyranny in 1918 there was a meeting at the anniversary of their death.

The Social Workers' Party (communists) and the Workers' Organization of Tivat keep constantly in touch with the higher party and trade union levels. The meeting of April 13th 1920 was attended by the Communist Party secretary for Dalmatia Ljubomir Maksimović, who was visiting the organizations in order to prepare them for the Congresses. Two delegates of the trade union and one for the Vukovar Congress were elected. However, we should mention, there were difficulties, too so that their activity was increasing and decreasing depending on the bans of the activity, closing of the workers' centres, arrests, threats, law suits, but their struggle and work never stopped. The result of such persistence was felt at the time of the election for the Constitutional Assembly of Nov. 28th 1920 when the Communist Party had significant success in Boka. The workers of Tivat contributed to this success.